

Economisch-Statistische Berichten

Benelux en bedrijfsleven

★

Prof. Dr H. J. Frietema

Het vraagstuk van de overschotten aan
landbouwproducten

★

Drs J. H. Ch. A. Robroeks

Ontwikkeling van de goederenuitvoer
van Nederland

★

Lic. F. Geernaert

Het kleinhandelsvraagstuk in België

★

J. P. Bijleveld

De export van kapitaalgoederen naar
onderontwikkelde landen

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

38e JAARGANG

No 1907

WOENSDAG 16 DECEMBER 1953

KAS-ASSOCIATIE N.V.

SPIJSTRAAT 172

AMSTERDAM

Incasso van kwitanties en
handelsswissels

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen invaliditeit N.V.

Aanpassing van ondernemingspensioenen
en spaarfondsen aan de
NIEUWE WETTELIJKE BEPALINGEN

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850-5345

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Het Bestuur van het Nederlands Zuivelbureau

vraagt
een

DIRECTEUR

op nader overeen te komen voorwaarden.

De aan te stellen functionaris zal worden belast met de dagelijkse leiding van de werkzaamheden der voorlichting en de collectieve propaganda in binnen- en buitenland.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven met volledige inlichtingen omtrent afkomst, studie en tot nog toe verrichte werkzaamheden onder het motto *directeur N.Z.B. vóór 1 Januari 1954* aan het Bestuur van het Nederlands Zuivelbureau, Van de Spiegelstraat 16, Den Haag.

Beslist geen persoonlijk bezoek dan na uitnodiging.

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

ROTTERDAMSCH BELEGGINGSCONSORTIUM N.V.

OPGERICHT 1933

GEPLAATST KAPITAAL f 50.119.000,-

Een nieuwe wijze om deel te nemen

Vooraf van belang voor diegenen, die van tijd tot tijd slechts een beperkt bedrag ter zijde kunnen leggen.

Een brochure met inlichtingen zenden wij U op aanvraag gaarne kosteloos toe.

BLAAK 10 - ROTTERDAM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij *H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Benelux en bedrijfsleven

Er is alle aanleiding de Conclusies van de Speciale Benelux-Commissie van Lonen en Prijzen, welke deze dagen werden gepubliceerd ¹⁾, met meer dan gewone belangstelling tegemoet te treden. Hierin komt immers het gezamenlijke bedrijfsleven — omvattende zowel werkgevers als werknemers — van België, Nederland en Luxemburg aan het woord over een aantal actuele Benelux-problemen.

Hoewel reeds het Protocol van de Ministersconferentie van Maart 1949 voorzigt in een inschakeling van het bedrijfsleven bij de officiële Benelux-besprekingen, werd deze zeer gezonde gedachte —, immers wat kan er van Benelux terecht komen zonder de actieve medewerking van het bedrijfsleven — pas tijdens de Ministersconferentie van Knocke op 14 October 1952 in praktijk gebracht door het in het leven roepen van de Speciale Commissie voor Lonen en Prijzen.

De opdracht aan deze Commissie was zeker geen gemakkelijke, nl. het instellen van een onderzoek naar de elementen die de loon- en prijspolitiek in de Benelux-landen bepalen. Bij dit onderzoek heeft de Commissie niet de weg van de minste weerstand gekozen. Een aantal der meest actuele knelpunten van Benelux is onder ogen gezien. Achtereenvolgens: de monetaire politiek, het vraagstuk van de kostprijzen, met als voornaamste onderdeel de kwestie van de loonverschillen, het landbouwprotocol en de indirecte belastingen.

Bij de opdracht aan deze Commissie heeft de Commissie gelukkig niet gestreefd naar een eenstemmigheid tot elke prijs. Immers, een dergelijke eenstemmigheid gaat, vooral als er wezenlijke verschillen zijn, veelal ten koste van de concrete inhoud. Op een aantal punten wordt thans van afwijkende meningen melding gemaakt. Zo wordt een duidelijk beeld verkregen hoe het bedrijfs-

leven van de Benelux denkt over de behandelde vraagstukken. Opmerkelijk is daarbij dat de verschillen in opvatting niet steeds tusschen de afzonderlijke delegaties blijken te zijn.

De vraag kan worden gesteld, of een dergelijk verdeeld rapport wel betekenis heeft voor de verdere concretisering van de Economische Unie. Is het niet slechts een brevet van onvermogen voor het gezamenlijke Benelux-bedrijfsleven, hetgeen ons weinig hoopvol kan stemmen voor het verdere verloop van Benelux? Gemeend wordt, dat dit niet het geval is. Is het zo verwonderlijk dat bij een eerste officieel contact van het bedrijfsleven van drie verschillende landen, zij het dan ook Benelux-landen, er zich verschillen van opvatting voordoen? Laten wij het als uiterst nuttig zien dat dit contact is gelegd en dat het Benelux-bedrijfsleven in de gelegenheid is gesteld over enkele kernproblemen van de Benelux openhartig van gedachten te wisselen. Dat men met gezamenlijke, zij het niet eenstemmige, conclusies is gekomen, laat zien dat men in elk geval begrip voor elkaars opvatting heeft gevonden. Alleen op deze wijze is het mogelijk uiteindelijk ook tot een gemeenschappelijk standpunt te komen.

Het moet worden toegejuicht dat de Commissie aan het slot van haar Conclusies pleit voor een voortzetting van het gelegde contact. Gewezen wordt op het belang van een meer blijvende inschakeling van het bedrijfsleven bij het overleg in Benelux-verband voor het ontwikkelen van een werkelijk gemeenschappelijk Benelux-beleid op economisch en sociaal gebied. Voorgesteld wordt een orgaan in te stellen gevormd door vertegenwoordigers van de (sociaal-)economische raden der drie Benelux-landen.

Bij de Conclusies is een uitvoerige Documentatienota gevoegd welke een overzicht bevat van de elementen die aan de in de Benelux-landen gevolgde prijs- en loonpolitiek ten grondslag hebben gelegen.

Voorburg.

Drs P. G. Ridder.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Benelux en bedrijfsleven, door Drs P. G. Ridder	999	Ingezonden stukken:	
Het vraagstuk van de overschotten aan landbouwproducten, door Prof. Dr H. J. Frietema	1001	Het Benelux-effect, door Dr J. J. Polak, met naschrift van Dr F. Hartog	1010
Ontwikkeling van de goederenuitvoer van Nederland, door Drs J. H. Ch. A. Robbroeks	1003	Invloed der belastingen op maatschappij en bedrijfsleven, door Dr A. M. F. Smulders met naschrift van S. Brouwer	1012
Het kleinhandelsvraagstuk in België, door Lic. F. Geernaert	1006	Bedrijfseconomische notities	
De export van kapitaalgoederen naar onderontwikkelde landen, door J. P. Bijleveld	1007	Popularisering van het aandeel	1013
Een stem uit het bedrijfsleven:		Aantekening:	
Jaarherrekening van loonbelasting, door D. Roos	1010	Enige aspecten van de Belgische economie in 1952	1013
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	1015
		Statistiek:	
		In- en uitvoer van Nederland	1016

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr H. J. FRIETEMA, Het vraagstuk van de overschotten aan landbouwproducten.

Vooral in de Verenigde Staten is sprake van een zodanige „stock-piling” van landbouwproducten, die de Amerikaanse Regering uit de markt heeft genomen teneinde het prijspeil daarvan te stabiliseren, dat deze verschillen een ernstige bedreiging voor een bevredigende ontwikkeling van de prijsvorming op de wereldmarkt vormen. In dit artikel wordt nader ingegaan op het voorstel, dat de Nederlandse delegatie heeft gedaan in de dezer dagen gehouden Algemene Vergadering van de F.A.O., welk voorstel hierop neerkomt, dat een internationale regeling van de verkoop van de surplusvoorraden zou moeten worden getroffen, ten gevolge waarvan deze voorraden door de regeringen van onderontwikkelde landen zouden worden afgenomen, waardoor aan de aldaar bestaande grote behoefte aan voedingsmiddelen zou worden tegemoet gekomen, zonder dat de wereldmarkt door deze liquidatie der voorraden zou worden verstoord. Schrijver wijst op voorwaarden, waaraan terzake van een doeltreffende werking van een zodanige regeling zal moeten worden voldaan en op consequenties daarvan en meent te moeten constateren, dat de moeilijkheden vermoedelijk onoverkomelijk zullen moeten worden genoemd.

Drs J. H. Ch. A. ROBROEKS, Ontwikkeling van de goederenuitvoer van Nederland.

De Nederlandse uitvoer ontwikkelt zich gunstig ten opzichte van andere landen. Het dekkingspercentage liep van 54 in 1948 op tot 94 in 1952. Weliswaar is dit percentage over de eerste 9 maanden van 1953 lager dan dat van de overeenkomende periode van 1952 maar het jaarpercentage van 1953 zal dat van 1952 dichter benaderen. De waarde van de uitvoer zal in 1953 vrijwel overeenkomen met die van 1952 maar de uitvoer naar volume zal in 1953 meer toenemen dan in 1952 (8 pCt tegenover 6 pCt). Met betrekking tot de spreiding van de uitvoer is er, volgens schrijver, in de loop der jaren enige verbetering tot stand gekomen, in het bijzonder bij de uitvoer naar het Westelijk halfmond en met name naar de Verenigde Staten. Het probleem van de stimulering van de export naar de niet-Europese gebieden zal de aandacht blijven vragen.

Lic. F. GEERNAERT, Het kleinhandelsvraagstuk in België.

Het aantal zuivere kleinhandelszaken in België, dus de alleenstaande handelaars (werkend zonder bezoldigd personeel), en de kleinhandelaars, werkend met bezoldigd personeel, belooft tezamen 273.280 eenheden, hetgeen 86,7 pCt uitmaakt van het totaal aantal handelaars de distributiesector. Indien bij de zuivere kleinhandelaars de groot- en kleinhandelaars (deze hebben een distributieve functie als kleinhandel) worden opgeteld, wordt het totaal opgevoerd tot 296.016 eenheden. Hiervan oefenen 110.621 kleinhandelaars hun functie als bijberoep uit. Schrijver komt, na enkele berekeningen, tot de conclusie dat de gemiddelde rentabiliteit van de kleinhandel in België zeer laag moet zijn. In België is een wetsvoorstel ingediend, dat de Regering toelaat bepaalde eisen te stellen voor het uitoefenen van een ambacht, handelsbedrijvigheid en kleinhandel. De aanvraag daartoe dient te geschieden door de

belanghebbende sector. Schrijver acht een eventuele vestigingswet geen onmiddellijke oplossing voor de noodtoestand, daar deze alleen de toetreding tot het handelsberoep zou beperken.

J. P. BIJLEVELD, De export van kapitaalgoederen naar onderontwikkelde landen.

In „The Manchester Guardian Weekly” van 8 October 1953 wordt er op gewezen, dat de Duitse industriële combinatie van Fr. Krupp een van de meest geduchte concurrenten is geworden van de Britse machine-industrie. Krupp produceert in het bijzonder machines, waaraan onontwikkelde landen behoefte hebben. Krupp getroost zich bijzondere inspanning om de markt van minder ontwikkelde landen te veroveren. Duitsland weet duurzaam zijn belangen te verzekeren door het verwerven van deelgenootschappen in jonge industrieel ontwikkelde gebieden. Op deze wijze krijgt de afzetmarkt voor, Duitsland een meer solide basis. Volgens schrijver dient door Nederland ernstig te worden overwogen om eveneens de export van kapitaalgoederen tegen betaling met aandelen uit de met deze kapitaalgoederen opgerichte of uit te breiden industrieën te bevorderen. Een dergelijke ontwikkeling zou Nederland enige voordelen kunnen opleveren, zoals exportvergroting en wel in het bijzonder van die bedrijven wier afzet is verminderd als gevolg van het achterblijven der industriële investeringen bij het betreffende programma.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr H. J. FRIETEMA, La question des excédents de produits agricoles.

Cet article est consacré à la proposition récemment introduite par la délégation néerlandaise à l'assemblée générale de la F.A.O. et préconisant un arrangement international pour la vente des stocks en excédent de produits agricoles.

Drs J. H. Ch. A. ROBROEKS, Développement des exportations néerlandaises de marchandises.

L'exportation néerlandaise se développe favorablement comparativement aux autres pays. La répartition des exportations se réalise dans des conditions plus favorables mais le problème de l'expansion du marché vers les régions non-européennes retient toujours l'attention.

Lic. F. GEERNAERT, La question du commerce de détail en Belgique.

La rentabilité moyenne du commerce de détail en Belgique est fort réduite à cause du nombre de détaillants. L'auteur est d'avis qu'une loi d'établissement n'apporterait pas une solution immédiate du problème parce qu'elle se bornerait à réduire les admissions dans ce groupe de négoce.

J. P. BIJLEVELD, L'exportation de biens de production vers les pays sous-développés.

L'auteur montre comment est réglé le paiement des exportations allemandes de biens de production et engages les Pays-Bas à promouvoir également l'exportation de biens de productions contre paiement en actions.

Het vraagstuk van de overschotten aan landbouwproducten

In verschillende landen heeft de aldaar toegepaste landbouwpolitiek onder andere er toe geleid, dat de regeringen grote hoeveelheden landbouwproducten uit de markt hebben genomen en voortdurend nog nemen, opdat de prijzen daarvan niet dalen tot beneden een peil, dat men, met het oog op de rentabiliteit der landbouwbedrijven, als een minimum meent te moeten beschouwen. In ons land bijvoorbeeld is de mogelijkheid geopend voor eigenaren van boter, kaas en melkpoeder om hun producten aan semi-overheidsinstanties tegen vooraf vastgestelde „inleveringsprijzen” te verkopen. Hierdoor wordt dus een bodem in de markt gelegd. De aldus door of namens de Overheid gekochte hoeveelheden producten worden voor rekening van de Overheid in koelhuizen opgeslagen en de Minister kan slechts hopen, dat zich spoedig een gelegenheid zal voordoen om deze voorraden tegen niet al te verliesgevende prijzen op zulk een wijze van de hand te doen, dat de marktprijzen hierdoor niet beneden de gewenste minima komen. Soms blijkt, dat van een voordien onverwachte mogelijkheid gebruik kan worden gemaakt, doordat zich bepaalde schaarsteverschijnselen openbaren, die een gevolg zijn van ongunstige klimatologische omstandigheden, dan weer komt er een onvoorziene verruiming van de afzet- en met name van de exportmogelijkheden en als deze beide mogelijkheden uitblijven, rest nog het middel om aanzienlijke hoeveelheden producten aan — markttechnisch gesproken — outsiders te verkopen — een gevolg waarvan de goederen achter het ijzeren gordijn belanden. Met betrekking tot Nederlandse zuivelproducten is van de drie mogelijkheden gebruik gemaakt.

Het zou stellig de moeite waard zijn de voor- en nadelen van deze politiek eens grondig te analyseren. In dit verband zou een onderzoek naar de elasticiteit van de vraag naar deze producten niet gemist kunnen worden. Tevens zou moeten worden nagegaan, of het in beginsel voor een landbouwproducten exporterend land als Nederland niet beter zou zijn meer de Deense politiek toe te passen, die gekenmerkt wordt door het primair stellen van de afzet en het secundair stellen van de prijs. Wij zijn geen voorstanders er van de prijs primair en de afzet secundair te beschouwen. Aan een politiek van inleveringsprijzen kleven onzes inziens namelijk twee bezwaren. Enerzijds wordt veelal onvoldoende rekening gehouden met verschuivingen in de onderlinge prijsverhoudingen van de diverse producten en wordt hierdoor een aanpassing aan een dynamische ontwikkeling te veel geremd, anderzijds bestaat de neiging op een te hoog prijspeil aan te houden, zodat men vroeg of laat gedwongen wordt de uit de markt genomen voorraden te verkopen, als de marktpositie voor een groter aanbod bijzonder gevoelig is. De geschiedenis van de tarwepools in de Verenigde Staten en Canada, alsmede die van de koffiecultuur in Brazilië is in dit verband bijzonder leerzaam.

Hoe dit ook zij, vooral in de Verenigde Staten is het middel van het van overheidswegen uit de markt nemen van grote hoeveelheden landbouwproducten gedurende de laatste jaren veel meer dan in ons land toegepast en dientengevolge beschikt de Amerikaanse Regering momenteel over reusachtige voorraden. Aangenomen mag worden, dat de totale waarde daarvan ruim \$ 4 miljard bedraagt.

Het spreekt vanzelf, dat de Amerikaanse Regering ernstig overweegt deze voorraden geheel of grotendeels van de hand te doen. Het bewaren hiervan kost dagelijks

veel geld en zelfs is de beschikbare opslagruimte merkbaar te klein geworden. En bovendien, men kan nu eenmaal niet jaar in jaar uit doorgaan met kopen zonder dat verkoop van het gekochte plaatsvindt. Dat de Amerikaanse Regering tot nu toe heeft gearzeld en ook thans nog aarzelt tot liquidatie van de gevormde voorraden over te gaan, is ongetwijfeld een gevolg van een viertal overwegingen. In de eerste plaats moet men rekening houden met het wisselvallig karakter van de oogst. Bovendien zal stellig zijn verwagen, dat het goed kan zijn over voorraden levensmiddelen te beschikken als de internationale toestand wordt gekenmerkt door grote politieke spanningen en een omvangrijk defensie-apparaat gereed wordt gehouden. Hierbij komt nog, dat de Amerikaanse Regering, die zich grote uitgaven getroost om tot een gezonde wereldeconomie te komen, zich ter degeer van bewust is, dat het op de markt werpen van reusachtige hoeveelheden landbouwproducten tot een scherpe prijsdaling kan leiden en dat een internationale landbouwcrisis ook de prijsvorming van niet-agrarische producten in zulk een mate zou kunnen beïnvloeden, dat daardoor een hoogst ongewenste economische depressie wordt veroorzaakt. En ten slotte kan in dit verband er op worden gewezen, dat de Amerikaanse Regering niet er aan denkt grote hoeveelheden voedingsmiddelen tegen een appel en een ei aan Rusland en zijn satellietlanden te verkopen, ingeen al zulke mogelijkheden zou blijken. Volledigheidshalve dient wel te worden vermeld, dat de Amerikaanse Regering inmiddels de mogelijkheid heeft geopend aankopen uit deze surplusvoorraden te doen tegen betaling in zachte valuta. Dit is uiteraard een middel om de vraag op de wereldmarkt te stimuleren en Engeland bijv. heeft hiervan gebruik gemaakt om een partij tabak te kopen. Het is echter niet aannemelijk, dat op deze wijze de Amerikaanse regeringsvoorraden grotendeels zullen kunnen worden geliquideerd.

Gezien deze omstandigheden heeft Minister Mansholt, die enkele weken geleden met zijn Amerikaanse collega over dit probleem van gedachten had gewisseld, dezer dagen in de Algemene Vergadering van de F.A.O. te Rome een uitermate belangwekkend voorstel gedaan. Minister Mansholt namelijk heeft zich afgevraagd, of de oplossing van dit vraagstuk — dat met de dag klemmender blijkt te worden — zou kunnen worden gevonden in een regeling tussen enerzijds belanghebbende exportlanden en anderzijds een groep onderontwikkelde landen, waar van een permanente ondervoeding sprake is. M.a.w. Zijne Excellentie zou aan de overschotten een zodanige bestemming willen doen geven, dat in het tekort aan voedingsmiddelen, dat in verschillende delen van de wereld bestaat, wordt voorzien, zonder dat de wereldmarkt daardoor zou worden ontwricht. De Minister zou daarbij in het bijzonder voor ogen hebben een „conventie krachtens welke de regeringen aan de ene kant overeenkomstig zekere bepalingen, terwijl aan de andere kant de regeringen van de landen, waar tekorten heersen, zich verplichten deze overschotten af te nemen krachtens bepalingen welke in de conventie zijn vastgelegd”. (N.R.C. van 3 December 1953). Minister Mansholt stelde voor dit vraagstuk op de agenda van de in 1954 te houden Algemene Vergadering van de F.A.O. te doen plaatsen en een prae-advies te doen voorbereiden door een commissie,

bestaande uit vertegenwoordigers van belanghebbende landen, aangevuld met een aantal prominente landbouweconomen.

De Nederlandse pers heeft aan dit voorstel veel aandacht geschonken en wij hebben de indruk, dat het commentaar in het algemeen voor onze populaire Minister van Landbouw verheugend mag worden genoemd. Dit is begrijpelijk. De publieke opinie immers heeft zich in ons land altijd geïnteresseerd voor het verschijnsel, dat niet onbelangrijke hoeveelheden groente op de mestvaalt belanden en de aanbevolen oplossing heeft een sympathieke ethische en politieke achtergrond. Het wil ons echter voorkomen, dat het goed kan zijn dit commentaar op enkele punten aan te vullen, ook al zal daarbij blijken, dat deze aanvulling wel wat als een domper op de vreugde zal kunnen werken, die het voorstel van Minister Mansholt heeft veroorzaakt¹⁾.

Het ligt voor de hand, dat enerzijds de aantrekkelijkheid van dit plan voor de ontvangende landen groter zal worden, naarmate de overeen te komen prijzen lager zullen zijn, maar dat anderzijds de bezwaren, waarop in het navolgende nader zal worden ingegaan, zullen blijken toe te nemen, naarmate van lagere prijzen sprake is. Verondersteld kan worden, dat de overeen te komen prijzen in ieder geval aanzienlijk beneden de geldende marktprijzen zullen moeten liggen. Teneinde de moeilijkheden, die wij bij een verwezenlijking van het voorstel van Minister Mansholt voorzien, zo duidelijk mogelijk te illustreren, nemen wij aan, dat de producten tegen een lage prijs aan de onderontwikkelde landen zullen worden beschikbaar gesteld of zelfs gratis zullen worden aangeboden, daarbij in het midden latende wie dit zou moeten betalen.

Wanneer ten tijde van de crisis van de jaren dertig, toen hier te lande nogal wat groente werd doorgedraaid, door de Regering van ons land deze producten gratis aan de Regering van Groot-Brittannië zouden zijn aangeboden, op voorwaarde dat het normale handelsverkeer hierdoor niet zou worden beïnvloed, zou dit aanbod zeer bepaald niet zijn aanvaard. De Engelse Minister van Landbouw immers zou voor een groter aanbod van groente op de Engelse markt niets gevoelen, ook al is slechts 7 pCt van de beroepsbevolking in het Verenigd Koninkrijk in de landbouw werkzaam en ook al vormt de tuinbouw in dat land slechts een fractie van wat met het begrip landbouw in ruimere zin wordt aangeduid.

Men stelle zich nu de situatie zeer concreet voor, die zou ontstaan, indien — door welke instantie dan ook — een grote hoeveelheid tarwe, die door de Amerikaanse Regering uit de markt is genomen, gratis aan de Regering van India zou worden aangeboden. De vraag dient nu te worden gesteld, of dit vergrote aanbod van tarwe op de markt van India tot een ongewenste prijsdaling zou leiden²⁾. Voor een redelijke beantwoording van deze vraag is het nodig te weten, in hoeverre van een tarwemarkt en dus van een tarweprijs in India sprake is en of een daling van deze prijs op de rentabiliteit van de landbouwbedrijven in dit land een ongunstige invloed zou uitoefenen. Men neme hierbij in aanmerking, dat het agrarische deel van de bevolking van India niet op 7, maar stellig op 70 pCt kan worden gesteld. Het wil ons voorkomen, dat de kans op

een ernstige verstoring van de tarwemarkt in India door een plotseling vergroot aanbod van dit product groot moet worden geacht. Dat een bestudering van het effect van een vergroot tarwe-aanbod op de tarwemarkt in India noodzakelijk is, voordat men zich een oordeel over de uitvoerbaarheid van het voorstel van Minister Mansholt kan vormen, ligt voor de hand.

De vraag rijst, of door het nemen van bepaalde maatregelen het nadelig effect op de prijs zou kunnen worden voorkomen. Hierbij kan aan twee mogelijkheden worden gedacht.

In de eerste plaats zou men zich kunnen voorstellen, dat de tarweproductie in India in dezelfde mate wordt ingekrompen als de extra hoeveelheden bedragen, die ten gevolge van de internationale overeenkomst door India zouden worden aanvaard. Op deze wijze zou in India een deel van het areaal vrijkomen voor andere producten en zou de hoeveelheid voedsel, die ter beschikking van de bevolking zou komen, stijgen. Men bedenke evenwel, dat een dergelijke aanpassing op moeilijkheden stuit. De teelt van tarwe — en van landbouwproducten in het algemeen — is afhankelijk van bodemgesteldheid en klimaat. En voor zover deze factoren ruimte zouden laten voor een aanpassing van de productie aan de gewijzigde omstandigheden, zal deze, gezien de aard van het productieproces in de landbouw, slechts geleidelijk kunnen geschieden. Maar een dergelijke aanpassing heeft in feite geen zin, wanneer het gaat om de oplossing van een éénmalig probleem, m.a.w. wanneer na de verdeling van de huidige wereldvoedselsurplussen geen extra voedsel voor deze landen meer beschikbaar zou worden gesteld. En zelfs wanneer een zodanige regeling zou worden getroffen, dat ook toekomstige regeringsvoorraden van landbouwproducten via een internationaal orgaan een bestemming zouden kunnen vinden in de onderontwikkelde landen, zal van een wijziging in het landbouwproductiepatroon nauwelijks sprake kunnen zijn.

Een tweede mogelijkheid zou zijn gelegen in de aanbieding van de producten aan consumenten, die deze bij gebrek aan koopkracht gewoonlijk niet consumeren, al zouden zij dit graag willen, en daardoor in feite generlei invloed uitoefenen op de prijsvorming daarvan. Met andere woorden, men zou de producten aan sub-marginale kopers kunnen aanbieden. Ter illustratie nemen wij boter. Dit product zou onder groepen consumenten kunnen worden gedistribueerd, die geen boter plegen te kopen, maar op veel goedkopere wijze in hun behoefte aan eetbare vetten voorzien. De prijs van de boter zou in dat geval niet beïnvloed worden, mits er maar voor wordt gezorgd, dat men, markttechnisch gesproken, met twee verschillende producten en met twee volkomen gescheiden markten te doen zou hebben. Dit zou bijvoorbeeld kunnen worden bereikt, doordat de kleur van de gratis of tegen lage prijs gedistribueerde boter opvallend afwijkt van die van de dure boter en de consumenten van de dure boter geen behoefte zouden hebben de boter van de afwijkende kleur te consumeren. In de jaren dertig heeft men deze methode in Nederland toegepast met betrekking tot de rogge, waarvan de prijs, voor zover dit product voor veevoeder was bestemd, kunstmatig lager werd gehouden dan die voor de rogge voor de broodproductie. Wilde nu de producent in aanmerking komen voor een toeslag op de rogge, die haar bestemming vond in de veehouderij, dan moest deze bij bepaalde instanties worden aangeboden om te worden gedensatureerd. Bij deze denaturatie werd de rogge niet alleen gekleurd, maar tevens voor menselijke consumptie ongeschikt gemaakt.

¹⁾ Inmiddels is bekend geworden, dat dit voorstel door de Algemene Vergadering van de F.A.O. is verworpen. Bijzonderheden omtrent de motieven, die tot dit besluit hebben geleid, zijn nog niet bekend.

²⁾ In beginsel blijft het gelijk of de Regering van India de producten, die zijzelf gratis ontvangt, eveneens gratis ter beschikking stelt of daarvoor een — zij het lage — prijs berekent. Wanneer zij een zodanige politiek zou voeren, dat de tarweprijs in India niet wordt beïnvloed, zou het doel van Minister Mansholt, nl. bij te dragen tot een oplossing van het wereldvoedselvraagstuk, uiteraard in het geheel niet worden bereikt.

Het lijkt ons onuitvoerbaar twee markten te scheppen voor een product, dat uitsluitend voor menselijke consumptie is bestemd. Toegegeven kan worden, dat men in Nederland en elders met behulp van bepaalde maatregelen op dit gebied wel iets heeft bereikt. Men denke aan de schoolmelkvoeding in Amerika. Tevens kan worden herinnerd aan een regeling, die hier te lande tijdens de crisis in de jaren dertig is getroffen, waarbij tomaten, in de vorm van tomatensoep in blik, tegen extra lage prijs beschikbaar werden gesteld aan geregistreerde werklonen. Het is echter zonder meer duidelijk, dat men in landen als India en Pakistan onmogelijk tot een zodanige scheiding tussen al dan niet koopkrachtige consumenten, kan komen, dat het versturende effect op de prijsvorming tot een minimum blijft beperkt.

Maar ook indien het mogelijk zou zijn te voorkomen, dat een extra aanbod van bepaalde producten op de nationale markten van de ontvangende landen tot een verzwakking van de economische positie van de inheemse producenten zou leiden, dan nog dient rekening te worden gehouden met secundaire repercussies. Het optreden van soortgelijke repercussies heeft ten tijde van de crisis in de jaren dertig het stelsel landbouwcrisismaatregelen in Nederland zo'n gecompliceerd karakter gegeven.

Indien India extra grote hoeveelheden tarwe zou importeren en door inkrimping van het tarwe-areaal aldaar een ongunstige beïnvloeding van de rentabiliteit van de tarweproductie zou kunnen worden vermeden, dan moet toch rekening worden gehouden met een uitbreiding van de productie van andere voedingsmiddelen en tevens met een inkrimping van de vraag daarnaar. Eensdeels immers

HANDEL-MAATSCHAPPIJ

H. Albert de Bary & Co. N.V.

HERENGRACHT 450 - AMSTERDAM

Internationaal handelscontact

Financiering van de buitenlandse handel

(Advertentie)

is het denkbaar dat de productie van vruchten in India zou kunnen worden uitgebreid op het vrijgekomen areaal, anderzijds zou een vergrote tarweconsumptie kunnen leiden tot een vermindering van het verbruik van rijst. Secundaire gevolgen kunnen ook nadelig zijn voor producenten in andere landen. Men denke aan een vergrote invoer in Oosterse landen van melkpoeder, waardoor de behoefte aan gecondenseerde melk kleiner zou worden, hetgeen met name voor Nederlandse melkproducenten nadelig zou kunnen worden.

In een volgend artikel zal verder worden ingegaan op de voorwaarden, waaraan terzake van een doeltreffende werking van een regeling als door de Nederlandse delegatie is voorgesteld, zal moeten worden voldaan en op consequenties daarvan.

Rotterdam.

Prof. Dr H. J. FRIETEMA.

Ontwikkeling van de goederenuitvoer van Nederland

De welvaart van een land als Nederland dat door zijn ligging, bevolkingsdichtheid, schaarste aan grondstoffen en aard van zijn industrieën (veredeling), in hoge mate afhankelijk is van het buitenland, wordt voor een belangrijk deel bepaald door de mate waarin het zijn producten aan het buitenland kan afzetten.

Van hoe grote betekenis deze afzet voor ons land is, kan men afleiden uit onderstaande opstelling waaruit blijkt dat het percentage dat de uitvoer van het nationale inkomen uitmaakt voor Nederland wel zeer hoog is.

TABEL 1.

Uitvoer in procenten van het nationale inkomen

LANDEN	1938	1948	1949	1950	1951	1952
Nederland	22	21	27	34	44	46
België	34	30	32	31	45	40
Verenigd Koninkrijk ..	10	15	16	19	21	19
Frankrijk	9	8	12	15	16	13
Zwitserland	15	19	20	22	24	24
Denemarken	24	17	21	24	28	27
Zweden	15	15	16	19	26	26
Verenigde Staten	5	6	6	4	5	5

Bron: „International Financial Statistics”.

Met de jaren is het percentage van Nederland voortdurend gestegen. In 1952 bedroeg het zelfs meer dan het dubbele van dat van 1938 en het was voor dat jaar het hoogste van de in de tabel genoemde landen. Opvallend is dat België ook een zeer hoog percentage te zien geeft. Alleen is het verschil tussen de na-oorlogse jaren en 1938 niet zo groot, terwijl er, zulks in tegenstelling met Nederland, in 1952 een opmerkelijke daling valt waar te nemen ten opzichte van het voorafgaande jaar. Bij de meeste

landen ligt het percentage echter beduidend lager en voor de Verenigde Staten bedraagt de uitvoer slechts een fractie van het nationale inkomen. Vergeleken met andere landen is Nederland, door het hoge percentage dat de uitvoer van het nationale inkomen uitmaakt, economisch gezien wel zeer afhankelijk van het buitenland.

Gaat men na welke positie de uitvoer ten opzichte van de invoer inneemt dan blijkt dat vóór de tweede wereldoorlog ca $\frac{3}{4}$ deel van onze invoer door uitvoer werd gedekt. Door de economische ontreddeering ten gevolge van de oorlog en de bezetting gaf de handelsbalans in de eerste jaren na de oorlog grote tekorten te zien. De invoer werd nog niet voor de helft door uitvoer gedekt. Geleidelijk verbeterde echter de verhouding van de in- en uitvoer, zodat in 1949 weer bijna het vooroorlogse dekkingsniveau werd bereikt (72 pCt). Bekend mag worden verondersteld dat dit niveau door verkleining van het dienstenoverschot, o.a. als gevolg van de verminderde kapitaalopbrengsten uit Indonesië en de Verenigde Staten, thans niet meer voldoende is voor het bereiken van een evenwichtige betalingsbalans. Het conflict in Korea gepaard met een hausse in de grondstoffen, welke de invoer verhoogde, druide de grondstoffspercentage in 1950, niettegenstaande het feit dat de uitvoer gestadig bleef toenemen, weer omlaag (68 pCt). In 1951 kwam het echter ten gevolge van een opmerkelijke daling van de invoer, voornamelijk doordat er in de laatste maanden van dat jaar een intering op voorraden plaats had, al boven het percentage van 1938 te liggen (77 pCt). Het bereikte in 1952 zelfs een voor ons land onbekende hoogte van 94 pCt. In de loop van 1953 daalde het weer door toe-

neming van de invoer en daling van de uitvoer, maar toch bleef het dekkingspercentage nog op een niveau dat aanzienlijk hoger was dan het vooroorlogse.

Een overzicht van de ontwikkeling van de uitvoer geeft tabel 2, waarin de hoeveelheid en waarde van de uitvoer over een aantal jaren en over de eerste 9 maanden van 1952 en 1953 is vermeld.

TABEL 2.

Uitvoer naar hoeveelheid en waarde in de jaren 1938 en 1948 - 1952 alsmede in de eerste 9 maanden van 1952 en 1953

Jaar	Hoeveelheid ¹⁾ in mln kg	Waarde in mln gld	Dekkings- percentage
1938	14.429	1.039	73
1948	7.357	2.670	54
1949	10.033	3.794	72
1950	14.442	5.288	68
1951	16.611	7.415	77
1952	19.215	8.007	94
Jan.-Sept. 1952	14.196	6.047	95
Jan.-Sept. 1953	14.423	5.837	90

¹⁾ Bruto gewicht in 1938; overige jaren netto gewicht.
Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bij een beschouwing van de cijfers valt het op dat de toeneming van de waarde van de uitvoer, welke van 1948 tot 1951 jaarlijks 40 pCt bedroeg, van 1951 op 1952 belangrijk minder was (8 pCt). Voor 1953 zal de uitvoer, indien men rekening houdt met het voorlopige cijfer van October dat in 1953 ca f 100 mln hoger was dan in October 1952 en aanneemt, dat de uitvoer zich in November en December 1953 op een hoger niveau zal bewegen dan in 1952 en meer zal overeenstemmen met 1951, niet meer stijgen en naar waarde vrijwel gelijk zijn aan het jaar 1952. De uitvoer naar hoeveelheid zal een, zij het ook geringe, stijging ten opzichte van 1952 vertonen. Het dekkingspercentage, dat de eerste 9 maanden van dit jaar lager lag dan de overeenkomende periode van het vorige jaar (90 pCt tegenover 95 pCt), zal voor het jaar 1953, nu de invoer de laatste maanden die van 1952 is gaan overtreffen waarschijnlijk niet het percentage van 1952 (94 pCt) halen.

Van belang is het na te gaan in hoeverre de waardeveranderingen zijn beïnvloed door fluctuaties in de prijzen en de hoeveelheden. Hiertoe zijn de hoeveelheden- en prijsindices over bovengenoemde perioden nagegaan. Ter vergelijking met de prijsindices van de uitvoer werden in de betreffende tabel 3 tevens die van de invoer opgenomen alsmede de resultante van beide bewegingen (ruilverhouding).

TABEL 3.

Hoeveelheids- en prijsindices van de buitenlandse handel over de jaren 1938 en 1948 - 1952 en de eerste 9 maanden van 1952 en 1953

Jaar	Hoeveelheids- indices (uitvoer)	Prijsindices		Ruilverhouding
		Invoer	Uitvoer	
1938	156	24	25	104
1948	100	100	100	100
1949	151	96	94	98
1950	204	108	98	91
1951	242	131	115	88
1952	256	131	117	89
Jan.-Sept. 1952	254	133	117	90
Jan.-Sept. 1953	276	119	106	91

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

De hoeveelhedenindices leren dat het volume van de uitvoer van 1948 - 1952 weliswaar jaarlijks is toegenomen, doch dat de procentuele toeneming van jaar op jaar minder is geworden. In dit verband is het interessant na

te gaan hoe de ontwikkeling bij andere landen is geweest. Te dien einde is in tabel 4 een vergelijking gemaakt van de jaarlijkse toeneming van het volume van de uitvoer van een aantal landen.

TABEL 4.

Jaarlijkse toeneming van het volume van de uitvoer in procenten

Landen	1948/1949	1949/1950	1950/1951	1951/1952
Nederland	51	35	19	6
België	8	15	21	— 7
West-Duitsland	—	—	43	8
Verenigd Koninkrijk	10	15	3	— 8
Frankrijk	47	36	19	— 12
Zwitserland	—	13	20	— 1
Denemarken	30	32	14	— 5
Zweden	15	25	4	— 17
Verenigde Staten	2	11	21	2

Bron: „International Financial Statistics”.

Bezieet men het verloop van de jaarlijkse toeneming van het uitvoervolume van genoemde landen dan blijkt dat Nederland hierbij gunstig afsteekt. In het bijzonder valt het op dat bij ons land van 1951 op 1952 nog een vermeerdering van het uitvoervolume valt waar te nemen, terwijl bij andere landen, met uitzondering van Duitsland en de Verenigde Staten, die een stijging van resp. 8 en 2 pCt aangeven, slechts dalingen zijn te constateren.

Bij de in tabel 3 genoemde prijsindexcijfers komt de prijsstijging ten gevolge van de Koreaanse hausse in de jaren 1950/1951 duidelijk tot uitdrukking. Doordat de prijzen van de grondstoffen naar verhouding meer zijn gestegen dan die van de afgewerkte producten, werd de ruilverhouding van Nederland als grondstofimporterend land met overwegende export van eindproducten, nadelig beïnvloed. De hierop gevolgde prijsdaling van de grondstoffen bracht weliswaar enige verbetering, maar toch bleef de ruilverhouding nog ver beneden het niveau van 1948 ten gevolge van de eveneens ingezette prijsdaling van de eindproducten. Niettemin steeg het ruilindexcijfer van 88 in 1951 tot 91 in de periode Januari - September 1953.

In de in 1952 gepubliceerde Regeringsnota inzake de exportpolitiek is gesteld, dat met het oog op de toeneming van de investeringen en de stijging van het verbruik als gevolg van de groei der bevolking, de invoer belangrijk diende toe te nemen. Aan de hand van de te verwachten stijgende invoerbehoefte werd een jaarlijkse toeneming van de uitvoer op basis van de prijzen van 1951 van f 400 mln noodzakelijk geacht. Op grond van de eerste 9 maanden van 1953 zou de uitvoer, gemeten in prijzen van 1951, indien deze zich op dezelfde wijze verder zou ontwikkelen als in 1952 dit jaar nog met 8 pCt of ca f 670 mln stijgen, maar vermoedelijk zal de uitvoer zoals reeds gezegd nog hoger komen te liggen. Inderdaad geen onbevredigend resultaat indien men bedenkt dat de uitvoer van 1951 op 1952 met 6 pCt of ca f 450 mln is toegenomen.

Om een inzicht te krijgen in de spreiding van de uitvoer werd een indeling gemaakt van de uitvoer per continent over de jaren 1948 - 1952 en de eerste 9 maanden van 1952 en 1953 (zie tabel 5).

De percentages geven aan dat ca 2/3 deel van onze uitvoer zich richt naar de Europese landen en ca 1/3 deel naar de landen buiten het Europese werelddeel. Deze verdeling toont hoe Europees geïntereerd onze uitvoer is en bewijst tevens van welk belang de Europese integratie voor ons land is. Ofschoon er in de laatste jaren wel een verschuiving van het percentage van de Europese landen naar de landen van het Westelijk halfrond en ook

TABEL 5.

Uitvoer over de jaren 1948 - 1952 en de eerste 9 maanden van 1952 en 1953 in procenten van het totaal

	1948	1949	1950	1951	1952	1952 9 mnd	1953 9 mnd
Europa	73,2	72,4	73,6	68,9	66,6	66,5	66,0
w.v. O.E.E.S.-landen	64,2	63,4	68,1	64,0	62,4	61,7	61,8
Niet-O.E.E.S.	9,0	9,0	5,5	4,9	4,2	4,8	4,2
Azië	12,5	15,3	10,6	11,2	12,1	12,2	11,2
w.v. Indonesië	7,5	10,3	5,7	5,4	5,5	5,7	3,9
Afrika	4,9	3,8	4,3	4,8	6,0	6,2	5,7
Westelijk halfrond	7,8	7,3	9,9	12,5	13,2	12,9	14,6
w.v. Verenigde Staten	2,8	2,9	4,3	5,6	6,4	6,4	7,9
Overige landen	1,6	1,2	1,3	2,6	2,1	2,2	2,5
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

enigermate naar Afrika valt waar te nemen, blijft toch het aandeel van de Europese landen nog bijzonder hoog. In de eerste 9 maanden van 1953 ging nog 66 pCt van onze uitvoer naar de Europese landen. Het aandeel van Azië geeft behoudens enige ups en downs, welke veroorzaakt worden door de wisselvallige uitvoer naar Indonesië, weinig verandering te zien. Maar wel is opmerkelijk dat het percentage van Azië en Afrika van de eerste 9 maanden van 1952 op 1953 is achteruit gelopen. Elimineert men echter uit Azië het percentage van Indonesië dan blijkt dat de uitvoer naar de overige gebieden van Azië is toegenomen. Zelfs kan men van de eerste 9 maanden van 1952 op 1953 een stijging van het percentage van 6,5 tot 7,3 waarnemen. Toch zal het probleem van de stimulering van de export naar de niet-Europese gebieden, met het oog op de nagestreefde betere spreiding van de export, onverminderd de aandacht blijven vragen, zowel van de Overheid als van het bedrijfsleven. Als een aanwijzing voor het feit dat van de zijde van het bedrijfsleven wordt gevoeld dat op het punt van de spreiding van de export nog niet de meest bevredigende resultaten zijn bereikt, kan bijvoorbeeld gezien worden de passage in de onlangs verschenen publicatie van de N.V. Internationaal Rayon Verkoopkantoor „Statistieken spreken” waarin er met betrekking tot de export van rayongoederen op gewezen wordt dat de ontwikkeling van deze export naar volume weliswaar voor ons niet ongunstig is, maar zijn spreiding, in het bijzonder ten opzichte van Azië en Afrika, in vergelijking met andere landen te wensen overlaat.

Bij een onderzoek naar de samenstelling van het goederenexportpakket over de laatste jaren, is het van belang eerst na te gaan welk aandeel de bewerkte en onbewerkte land- en tuinbouwproducten, exclusief die van niet Nederlandse oorsprong, alsmede de industriële producten hebben in de totale uitvoer.

TABEL 6.

Aandeel van de land- en tuinbouwproducten van Nederlandse herkomst en de industriële producten in de totale uitvoer

Jaar	Land- en tuinbouw- producten	Indus- triële producten	Totaal
1950	36,1	63,9	100
1951	32,2	67,8	100
1952	32,8	67,2	100
Januari-September 1952	32,2	67,8	100
Januari-September 1953	31,5	68,5	100

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Levensverzekering

Vertrouwelijke adviezen terzake van:

- oudedags- en gezinsverzorging;
- overdracht van bedrijf of praktijk;
- bescherming van het bedrijf tegen de gevolgen van overlijden van een der firmanten

wendt U tot onze vertegenwoordigers of kantoren.

DE NEDERLANDEN

18/45

alle verzekeringen

(Advertentie)

Uit de in tabel 6 opgesomde percentages kan worden afgeleid dat het aandeel dat de bewerkte en onbewerkte land- en tuinbouwproducten van Nederlandse herkomst hebben in de totale uitvoer, een neiging tot dalen vertoont en het percentage van de industriële producten oploopt. Tevens blijkt dat de industriële sector van meer belang is voor de export dan de agrarische sector, hetgeen o.a. zijn verklaring vindt in het feit dat aan de uitbreiding van de agrarische export zekere grenzen zijn gesteld.

Een verdere analyse van het goederenexportpakket naar bedrijfstakken vindt men in tabel 7 waar de volume-indexcijfers van de uitvoer over een aantal jaren en de eerste 9 maanden van 1952 en 1953 zijn gegeven.

TABEL 7.

Volume-indexcijfers van de uitvoer naar bedrijfstakken, basis 1948 = 100

	1938	1949	1950	1951	1952	1952 9 mnd	1953 9 mnd
Chemische producten	163	163	264	328	337	345	368
Textielwaren	118	127	172	191	227	224	243
Leder en schoenen	146	140	273	324	353	345	359
Metaalwaren	130	135	188	240	253	252	297
Papier en strokarton	—	—	190	230	226	214	246
Papierwaren	—	—	198	448	354	259	366
Gefabric. voedingsmiddelen	202	186	263	289	298	306	319
Landbouwproducten	126	140	132	155	158	150	161
Vis en visproducten	97	115	124	152	156	134	146
Algemeen	156	150	204	242	256	254	276

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

De volume-indexcijfers geven bij de chemische producten, leder en schoenen, papierwaren en gefabriceerde voedingsmiddelen van 1948 tot 1953 een meer dan driedubbele vermeerdering te zien. Bij de producten van de landbouw en de vis en visproducten is de toeneming aanzienlijk minder. Het zwaartepunt van de vermeerdering van de export ligt bij de producten van de industriële sector. Opmerkelijk is dat het volume van de uitvoer in 1953 met ca 80 pCt is toegenomen ten opzichte van 1938.

Samenvatting.

Uit bovenstaande analyse volgt dat onze uitvoer, welke van meer dan gewone betekenis voor de welvaart van ons land is, zich ten opzichte van andere landen vrij gunstig ontwikkelt. Het dekkingspercentage liep van 54 in 1948

op tot 94 in 1952. Weliswaar is dit percentage over de eerste 9 maanden van 1953 lager dan dat van de overeenkomende periode van 1952 maar het jaarpercentage van 1953 zal dat van 1952 dichter benaderen. De waarde van de uitvoer zal in 1953 vrijwel overeenkomen met die van 1952 maar de uitvoer naar volume zal in 1953 meer toenemen dan in 1952 (8 pCt tegenover 6 pCt). Met be-

trekking tot de spreiding van de uitvoer kan worden gezegd dat er in de loop der jaren wel enige verbetering tot stand kwam, in het bijzonder bij de uitvoer naar het Westelijk halfrond en met name naar de Verenigde Staten, maar dat het probleem van de stimulering van de export naar de niet-Europese gebieden de aandacht zal blijven vragen.

's-Gravenhage.

Drs J. H. Ch. A. ROBROEKS.

Het kleinhandelsvraagstuk in België

Verkeert de Belgische middenstand in een noodtoestand? Iedereen schijnt zich wel bewust van een dergelijke situatie, doch het is de vraag of men zich realiseert, waar precies de oorsprong er van ligt. Het ligt dan ook in onze bedoeling in deze bijdrage een poging te ondernemen om bepaalde aspecten van het kleinhandelsvraagstuk in België nader te bezien, en wel zoveel mogelijk kwantitatief.

Zo we het Belgische distributiesysteem cijfermatig van naderbij gaan bezien, dan lijkt ons de door het Belgisch Nationaal Instituut voor de Statistiek gebruikte indeling in drie hoofdklassen nl. groothandel, kleinhandel en groot- en kleinhandel het best geschikt. Het gaat hier dus om drie elementen, waarvan wij slechts de kleinhandel en de groot- en kleinhandel zullen overhouden. Het mag misschien iet of wat verwonderlijk schijnen, dat we in het kleinhandelsvraagstuk ook de „groot- en kleinhandel” betrekken, maar dit dringt zich op, aangezien de onder deze rubriek getelde handelsinstellingen effectief een distributieve kleinhandelsfunctie uitoefenen. Zij zijn immers terzelfdertijd groothandel en kleinhandel.

De laatstere terzelfde tijds in België voorhanden zijn, zijn afkomstig uit de Algemene Volks-, Nijverheids- en Handelstelling van 31 December 1947. Het feit dat deze telling betrekking heeft op 1947 dient ons echter niet af te schrikken, daar het bewezen is, dat de kwantitatieve evolutie van het aantal handelsinrichtingen sedertdien praktisch stabiel gebleven is; het aantal inschrijvingen in het handelsregister weegt trouwens op tegen het aantal schrappingen. Hieronder volgt een gecondenseerde staat met de resultaten van de telling van 31 December 1947.

Totaal aantal handelsinrichtingen volgens de aard der bedrijvigheid

	Aantal inrichtingen		
	Met bezoldigd personeel	Alleenstaande handelaars	Totaal
<i>Klasse I. Aankoop, verkoop, verhuuring der landbouw- en nijverheidsproducten:</i>			
groothandel	6.469	12.733	19.202
kleinhandel	9.196	264.084	273.280
groot- en kleinhandel	6.488	16.248	22.736
totaal	22.153	293.065	315.218
<i>Klasse II. Bankwezen, verzekeringswezen, handelstussenpersonen, hotelbedrijf enz.</i>	7.612	85.355	92.967
<i>Klasse III. Persoonsverzorging en private diensten van algemeen nut</i>	1.848	15.039	16.887
Totaal generaal	31.613	393.359	425.072

Uit deze staat interesseert ons vooral klasse I. Deze omvat immers gans de eigenlijke distributiesector. Uit deze klasse weren we nog de zuivere groothandel omdat deze in feite slechts de functie van tussenschakel uit-

oefent tussen de productie en de eigenlijke verdeler. In zoverre beperken we ons hier dus tot de zuivere kleinhandel enerzijds en de groot- en kleinhandel — met een distributieve functie als kleinhandel — anderzijds.

Wat kunnen we nu uit deze staat afleiden?

- 1e. Dat het aantal zuivere kleinhandelszaken in België, dus de alleenstaande handelaars, werkend zonder bezoldigd personeel en de kleinhandelaars, werkend met bezoldigd personeel tezamen 273.280 eenheden belooft, hetgeen 86,7 pCt uitmaakt van het totaal aantal handelaars uit de distributiesector.
- 2e. Dat de detaillering van deze 273.280 eenheden ons aantoonst dat daarvan 264.084 of 96,6 pCt alleenstaande kleinhandelaars zijn en 9.196 of 3,4 pCt kleinhandelaars werkend met bezoldigd personeel.
- 3e. Dat, zo we bij de zuivere kleinhandelaars ook de groot- en kleinhandelaars om de hierboven aangehaalde reden berekenen, dit sub 2° opgenomen totaal wordt opgevoerd tot 280.332 alleenstaande handelaars en 15.684 handelaars werkend met bezoldigd personeel of in totaal 296.016 eenheden, die een kleinhandelsfunctie uitoefenen.

Hoe kunnen we nu, om ons een juist en sprekend beeld te vormen van de veronderstelde overbezetting, op de meest duidelijke manier een vergelijking maken met de in het buitenland bestaande toestanden? Een procédé dat weliswaar niet onaanvechtbaar is, bestaat uit het berekenen hoeveel consumenten er theoretisch per handelsinrichting in het land aanwezig zijn. Hiervoor volstaat het de totale bevolking van het land te delen door het totaal aantal kleinhandelaars. Uit deze bewerking bekomen we volgende staat.

Aantal inwoners per kleinhandelsinrichting in België op 31 December 1947

Aantal inwoners van het Rijk	Aantal kleinhandelaars en groot- en kleinhandelaars	Aantal inwoners per kleinhandels- en groot- en kleinhandelsinrichting
8.512.195	296.016	29

Ter vergelijking volgen hier een paar cijfers uit het buitenland.

België:	1 kleinhandelszaak per	29 inwoners
Frankrijk:	1	32
Nederland:	1	51
Engeland:	1	68
Canada:	1	107

Deze cijfers spreken wel voor zichzelf. Toch willen we nog iets verder doordringen en een paar sectoren van naderbij ontleden. Als vergelijkingspunt nemen we de in Nederland bestaande toestand op 1 Januari 1952 ¹⁾. We zullen ons beperken tot het vergelijken van de voedingssector en de textielsector in beide landen, omdat

¹⁾ Bron: Maandschrift C.B.S.; 6 Juni 1952, blz. 546.

we hier de best vergelijkbare gegevens voorhanden hebben.

	België		Nederland ¹⁾	
	31 Dec. 1947 Aantal kleinhan- delszaken	Aantal inwoners per klein- handelszaak	1 Jan. 1952 Aantal vesti- gingen	Aantal inwoners per vestiging
Voedingssector	117.796 ²⁾	72	88.187	117
Textielsector	48.848	171	21.097	488

¹⁾ De vergelijking werd voor België berekend op een bevolking van 8.512.195 inwoners (per 31 December 1947) en voor Nederland op een bevolking van 10.300.000 inwoners (1952). We dienen hier nog aan toe te voegen dat in de Nederlandse cijfers voor de branches „brood”, „banket en chocolaterieën” en „vles en vleeswaren” ook de vestigingen met een productiebedrijf zijn opgenomen. In België werden echter bij de telling van 31 December 1947 de handelaars in slachtvee als ambachtslieden geteld, hetgeen het totaal der Belgische kleinhandelaars eigenlijk nog met ca 5.000 eenheden zou moeten vermeerderen om volledig vergelijkbaar te zijn.

²⁾ Detail der 117.796 eenheden: 111.105 zuivere kleinhandelsinrichtingen en 6.691 groot- en kleinhandelsinrichtingen.

Weliswaar volstaan cijfers als boven aangehaald niet als maatstaf voor het beoordelen van de gemiddelde rentabiliteit onzer kleinhandelszaken. Andere beoordelingselementen, o.a. en vooral de koopkracht der bevolking, zouden dienen te worden onderzocht vooraleer dienaangaande positieve conclusies te kunnen trekken. Maar ook zonder dit probleem uit te diepen, wat ons hier alleszins te ver zou leiden, weten wij, dat de koopkracht in België in vergelijking met andere landen niet zó hoog is dat zij een dergelijk verschil in cliëntenpotentieel zou kunnen compenseren. Hieruit mogen wij alvast besluiten dat de gemiddelde rentabiliteit van de kleinhandel in ons land zeer laag moet zijn.

Een voorbeeld dat we juist onder de hand hebben: de voedingssector. Er waren dus in 1947 in België 117.796 kleinhandelszaken in de voedingssector. Door een Commissie ²⁾ werd zopas berekend dat in 1948 ongeveer fr. 80,7 mrd door de ganse bevolking werd besteed aan de voedingswaren. Deze gegevens zijn relatief nauwkeurig, daar de geconsumeerde hoeveelheden en de door de particulieren betaalde prijzen bekend zijn. Wat geeft ons nu de theoretische berekening? Er waren fr. 80,7 mrd te verdelen over 117.796 kleinhandelaars in voedingswaren wat voor elk een zakencijfer uitmaakt van fr. 685.000. Dit cijfer, hoewel zeer laag, zegt misschien nog niet zo veel. Maar als men weet dat de Belgische fiscus forfaitair 12 pCt bruto-winstmarge berekent, dan zegt dit al heel wat meer, want dit betekent dat ieder van die zaken, zo ze zich onderling het totale verbruik in voedingswaren gelijkmatig verdelen, slechts met fr. 82.200 bruto-winst werkt. Commentaar lijkt ons overbodig!

Dit alles sluit natuurlijk niet uit, dat vele kleinhandels-

zaken, individueel genomen, zeer bloeiend kunnen zijn, want het is natuurlijk zo, dat een groot gedeelte van de sterkste zaken de cliënteel onderling verdelen waaruit onmiddellijk voortvloeit dat al de andere a fortiori „economisch” onrenderend zijn. Een vage vingerwijzing vinden we trouwens reeds in het feit, dat er van de 296.016 kleinhandelaars niet minder dan 110.621 hun zaak slechts als bijberoep uitoefenen. Dit betekent in de meeste gevallen, dat de winkel door de vrouw wordt uitgebaat ofwel dat de winkelier nog een andere bedrijvigheid uitoefent. De doorgaans economisch onleefbare „hulpwinkels” oefenen vanzelfsprekend geen goede invloed uit op de beroepshandel daar zij in feite hun omzet ontnemen aan deze laatste.

Zich ten volle bewust van het dreigende gevaar is de middenstand in België dan uiteindelijk toch op zoek gegaan naar een middel om deze overmaat van handelaars te verhelpen. Naar het Nederlandse voorbeeld dacht men aan een vestigingswet.

Met dit probleem is men nu intussen zo ver gevorderd, dat het wetsvoorstel, of beter gezegd de gecoördineerde tekst, van de voorstellen van de heren Van den Boeynants en De Clerck door de Kamer der Volksvertegenwoordigers werd goedgekeurd. We zouden dus kunnen zeggen dat het aldus halverwege gevorderd is op de weg naar zijn verwezenlijking. De meningen over het wetsontwerp zijn echter ten zeerste verdeeld; we mogen gerust zeggen dat er in vele middenstandskringen een zeker wantrouwen tegen deze oplossing is gerezen.

Het voorstel onder zijn huidige vorm zou, indien het moest worden goedgekeurd, aan de Regering toelaten bepaalde eisen te stellen voor het uitoefenen van de ambachtelijke en de handelsbedrijvigheid en ook van de kleinnijverheid. Eén voorwaarde wordt echter geëist: het instellen van de maatregelen dient door de desbetreffende beroepsgroepering van de belanghebbende sector te worden aangevraagd. De Minister kan evenwel de toelating weigeren, indien hij oordeelt dat een reglementering in strijd zou zijn met het algemeen belang.

In de grond van de zaak brengt een eventuele vestigingswet natuurlijk geen onmiddellijke oplossing voor de hierboven geschetste noodtoestand daar de reglementering onmogelijk het bestaande aantal handelaars kan beperken doch enkel en alleen een beperking van de toetreding tot het handelsberoep uitmaakt. Het spreekt vanzelf dat redelijk opgevatte en niet anti-economische of corporatistische maatregelen na een zekere termijn een effectieve sanering van het distributie-apparaat kunnen opleveren, doch het mag worden betwijfeld of het deze weg is, die tot de goede oplossing zal leiden.

Brussel.

Lic. Fr. GEERNAERT.

De export van kapitaalgoederen naar onderontwikkelde landen

In „The Manchester Guardian Weekly” van 8 October 1953 geeft een correspondent van dit blad een beschouwing, die ook voor ons niet van belang is ontbloomt. Hij wijst er op dat de grote Duitse industriële combinatie van Fr. Krupp één van de meest geduchte concurrenten is geworden van de Britse machine-industrie. Zoals bekend is mag deze combinatie, krachtens een besluit van de Westelijke autoriteiten, geen ruw staal meer produceren en is haar ook het bezit van kolenmijnen ontzegd. Van

de nood heeft Krupp een deugd gemaakt; zij heeft haar gehele productieprogramma omgesteld en produceert thans een grote verscheidenheid van machines en wel in het bijzonder machines, waaraan onontwikkelde landen behoefte hebben. Krupp getroost zich bijzondere inspanning om de markten van minder ontwikkelde landen (vooral in Azië) te veroveren en gebruikt daarbij gewaagde en naar het schijnt ook veel succes belovende methoden.

Krupp, gedurende de oorlog door de bombardementen zwaar getroffen, na de oorlog door de ontmanteling en het verbod van kartelvorming zo goed als uitgeschakeld, is thans in een andere gedaante uit haar as herrezen en zij staat na luttele jaren voor ons als een concurrent, waarmede oude ervaren en gerenommeerde machinefabrikanten in Groot-Brittannië de strijd nauwelijks aankunnen.

De correspondent wijst er vervolgens op, dat Krupp, in vereniging met industriële combinaties als de Demag en Klöckner, op verzoek van de Regering van India bezig is een object uit te werken voor een staalfabriek, die £ 60 mln zal kosten en over 4 jaar een jaarlijkse productie zal leveren van 1 mln ton staal. Het is de vertegenwoordigers van Krupp bij de onderhandelingen over de opdracht gelukt Engelse concurrenten uit te schakelen en het vereffenen van de rekening wordt Krupp gewaarborgd door de financiële hulp van de Regering van India, de Wereldbank en de samenwerking van Duitslands zware industrie.

Krupp helpt ook bij de bouw van een cementfabriek, waarvan de oprichting 300 mijl ten Zuiden van Bombay tot stand komt. Wanneer deze voltooid is, zal zij per dag 300 ton cement kunnen leveren. De fabriek wordt gunstig gevestigd in een gebied, waar de grondstoffen overvloedig voorhanden zijn.

Krupp heeft onder andere ook een aantal adviserende ingenieurs naar Pakistan gezonden om aldaar de mogelijkheden te onderzoeken voor het oprichten en het in bedrijf stellen van een volledige staalindustrie. Naar niet officiële rapporten melden, zal deze £ 25 à 30 mln kosten en Krupp heeft zich bereid verklaard daarin aandeel te nemen. Door deze transactie verkrijgt zij dus gelijktijdig een niet onbelangrijke invloed in de industriële ontwikkeling in Pakistan.

Opmerkelijk zijn in dit verband ook rapporten van de luchtvaartverbindingen op India, waaraan men kan ontlenen dat soms 90 pCt van de passagiers Duitse technici zijn.

Dit is wel een sprekend bewijs van de intensieve ontwikkeling van Duitslands belangen in Azië.

In Egypte, volgens de directie van Krupp de derde belangrijke afzetmarkt in het Oosten, hoopt Krupp zich op twee verschillende manieren van een markt te verzekeren. Zij wil naar dit land zware lorries en locomotieven verschepen en zij zal een belangrijk aandeel hebben in de constructie en bouw van een staalfabriek, waarschijnlijk te Caïro.

Berichten, waarin vermeld wordt dat Krupp ook een belangrijk aandeel zal hebben in de bouw van de Assoean Stuwdam, werden tot nu toe niet tegengesproken.

Onlangs verklaarden Krupp-vertegenwoordigers dat een blauwdruk van een constructie van een brug over de Bosporus waarschijnlijk door de Turkse Regering zal worden goedgekeurd. Het plan is een werk van de Duitse architect Prof. Bonatz; deze brug zal ongeveer £ 25 mln kosten.

Naar Syrië zal Krupp een grote verscheidenheid industriële machines verzenden, waarbij dan waarschijnlijk ook te rekenen valt op de levering van een volledige olieraffinaderij.

Op dezelfde wijze als in Azië, Turkije en Egypte is Krupp ook actief in Brazilië, Argentinië, Midden-Amerika en Joegoslavië.

Aan Griekenland zal Krupp een installatie leveren om ten Noorden van Athene nikkelerts te verwerken.

De Braziliaanse cruzeiros is geblokkeerd. Krupp hoopt

daarvan echter weinig last te hebben, want zij verlangt voor het leveren van goederen aandeel in de nieuwe industriële ondernemingen in Brazilië. Zij heeft daarbij vooral het oog op de ontginning van ijzerertsminen, omdat zij in staat is daarvoor technische hulp — „know how” — te verlenen.

Brazilië is één van de staten, die hevig dingen naar Duitse technische hulp en dit terrein belooft derhalve voor de Duitse zware industrie een dankbaar object voor kapitaalinvesteringen te worden.

Goodwill-bezoeken, zoals van Dr Schacht, aan markten met grote expansiemogelijkheden, hebben de wegen voor deze ontwikkeling vrij gemaakt. De typische omstelling van de productie van kanonnen etc. op die van machinerieën voor vreedzame doeleinden wordt wel bijzonder geaccentueerd door de productie van machtige excavators, die dienst zullen doen op de bruinkolenvelden in Duitsland. Krupp levert onder andere een 5.000 ton wegende excavator, die de oppervlakte van de bruinkolenvelden kan bewerken en die, met dit enorme eigen gewicht, thans wel de grootste ter wereld zal zijn.

En inmiddels moet Krupp uitbreiden. De orderboeken van Krupp zijn tot 1955 volgeboekt en in het raam van Krupp's 4-jarenplan zal men te Rheinhausen drie grote machinehallen oprichten, waarin vele Duitsers werk zullen vinden.

Het verbazingwekkende in deze snelle „come back” is wel het gemak waarmede door Krupp kapitaal wordt gevonden om de talrijke objecten te financieren. Het is tot nu toe niet geheel verklaarbaar hoe deze zaak in elkaar zit¹⁾. In sommige gevallen werd het nodige geld gevoteerd door de landen waarin de afnemers gevestigd zijn. In andere gevallen wordt verondersteld dat de federale Duitse Regering langlopende credieten verstrekt. Krupp zelf beweert een firma te zijn met weinig financiële arm-slag, die nauwelijks in staat is haar eigen mensen te betalen.

Een en ander is niet duidelijk en men mag er zich niet met een vooroordeel van afmaken en gemakshalve concluderen dat Krupp etc. crediet en snelle levering aanbiedt om de opdrachten in de wacht te slepen, terwijl men later, wanneer de leverantie op gang komt, van het overeengekomene afwijkt. Dergelijke veronderstellingen zijn trouwens in het huidige stadium van de ontwikkeling weinig ter zake dienende en zij brengen geen verandering in het feit dat Krupp aan de markt is en zich in zeer korte tijd heeft weten te verankeren in gebieden, die voorheen bijna uitsluitend aan anderen toebehoorden.

Een nieuwe situatie wordt daarenboven geschapen door de handigheid, waarmee Krupp zich weet te verzekeren zowel van deelgenootschap in sleutelindustrieën van het Britse Empire als elders. In feite lijkt het alsof geen macht ter wereld Krupp kan verhinderen overal ter wereld in kolen- en staalindustrieën in te dringen... behalve in Duitsland.

Tot zover heb ik in grote trekken weergegeven hetgeen de correspondent van „The Manchester Guardian Weekly” in zijn blad berichtte.

L'histoire se répète.

Ik herinner mij de jaren 1920 tot 1932 toen ik als jong ingenieur in Duitsland werkzaam was. Ook toen, omstreeks 1922, werd de oorlogsindustrie in een vredesindustrie omgeschakeld. Thijssen, Krupp etc. gingen dat deel van hun machinepark verschroten, dat uitsluitend

¹⁾ Ook na het lezen van „Deutschlands Rückkehr zum Weltmarkt” — een zeer interessant boek — blijft het mij onduidelijk waar al dat geld vandaan moet komen.

gediend had voor het vervaardigen van oorlogsmateriaal. In plaats daarvan werden andere machines geïnstalleerd en daarmee ging men op grote schaal landbouwmachines en -werktuigen fabriceren, die in Rusland gretig afzet vonden. Tot omstreeks 1927 was Oost-Europa (een markt die West-Duitsland thans zo goed als geheel kwijt is) vooral voor deze machines een dankbare markt. Omstreeks 1927 was Rusland zover, dat het zelf landbouwmachines en -werktuigen kon fabriceren. De vraag in Duitsland stagneerde. Of de mechanisering van de landbouw in Rusland toen te veel geforceerd was of dat het voorzien in eigen behoefte aldaar reeds dergelijke vormen aangenomen had dat levering van buiten overbodig werd, moge in het midden worden gelaten: Een feit is, dat men in Duitsland reeds lang op deze ontwikkeling gerekend had en geruime tijd daarvoor had men zich toegelegd en omgesteld op het produceren voor de export van werktuigmachines en elektrische installaties.

Tussen 1928 en 1931 werd een groot aantal volledige electriciteitswerken inclusief de hoog- en laagspanningsinstallaties voor het overbrengen van energie op grote afstand aan Rusland geleverd, terwijl gelijktijdig enorme hoeveelheden werktuigmachines en gereedschapswerktuigen hun weg naar het Oosten vonden.

Andere markten, die vóór de eerste wereldoorlog door Duitsland veroverd waren, werden gedurende die tijd niet verwaarloosd. Integendeel, iedere firma van enige betekenis liet oude klanten in verre landen bezoeken en met de eerste levering werd vaak gelijktijdig een ingenieur meegestuurd, die bij het installeren der machines aanwezig kon zijn. Het ging er toen om het oude aandeel in de wereldexport zo spoedig mogelijk te heroveren. Toentertijd was het normaal wanneer er van een firma met bijv. 4.000 man personeel en een exportquote van ca 60 pCt regelmatig een tiental ingenieurs her- en derwaarts over de wereld verspreid was om geleverde machines te installeren, om advies te geven en om door middel van de verworven relaties nieuwe relaties aan te knopen.

In 1913 had Duitsland van de drie grote machines exporterende landen, nl. Duitsland, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië (samen hadden deze toen 80 pCt van de wereldexport van machines²⁾), het leeuwendeel. Het was voor dat land zaak dit aandeel terug te winnen en dit is ook inderdaad gelukt.

In al die jaren leverde Duitsland naast de goederen, op grote schaal „knew how”, vooral aan Rusland. In de jaren 1922 tot 1932 gingen tientallen van mijn collega's naar Rusland. Velen kwamen na een half jaar of een jaar naar Duitsland terug om hun have en goed te verkopen, waarna zij met vrouw en kinderen voorgoed naar hun nieuwe vaderland vertrokken.

Ook toen dus naast levering van goederen een belangrijke export van technici en specialisten.

Vergelijkt men toen met thans, dan is er echter één opmerkelijk verschil. Men heeft blijkbaar de les in het verleden ter harte genomen en Duitsland weet thans duurzaam zijn belangen te verzekeren door het verwerven van deelgenootschappen in jonge industrieel onontwikkelde gebieden. Op deze wijze krijgt de afzetmarkt voor Duitsland zonder twijfel een meer solide basis. En men bedenke: het is zeer zeker niet zo, dat alleen de zware industrie van Duitsland zo'n enorme activiteit toont zoals men uit het artikel uit „The Economist Weekly” zou kunnen concluderen. Integendeel. Men kan er zeker van zijn dat evenals in de twintiger jaren ook

thans weer de gehele metaalverwerkende industrie en talrijke andere industrieën zich de uiterste inspanning zullen getroosten.

Dit wordt trouwens door talrijke berichten bevestigd. Ter illustratie diene hier een sprekend voorbeeld, genoemd door C. A. R. Crosland in zijn dit jaar verschenen boek „Britains' Economic Problem”. Op blz. 208 schrijft hij: „A recent German effort to secure a contract for communications equipment provides a good illustration of the sales enterprise German firms are practising here (bedoeld wordt India). On hearing that an order for new teleprinters was impending, a German firm immediately sent out four teleprinters by air, accompanied by technicians to instal and demonstrate them to Government officials, and offered to make these machines available immediately”.

Dit moet ons iets te zeggen hebben, want meer dan in de vóóroorlogse jaren zijn ook wij thans aangewezen op de buitenlandse afzetmarkten. Het verdient voor ons m.i. ernstig overwogen te worden om eveneens de export van kapitaalgoederen tegen betaling met aandelen uit de met deze kapitaalgoederen opgerichte of uit te breiden industrieën te bevorderen.

Min of meer blijvende relaties zullen daardoor met Nederland tot stand komen. Oprichting van dochterondernemingen kan verder leiden tot industriële activiteit, welke uitgaat boven de grenzen die daaraan thans gesteld worden door financiële mogelijkheden van andere landen en aldaar bestaande invoerbelemmeringen.

Uiteraard vindt een dergelijke kapitaalexport reeds in bescheiden mate plaats; het gaat er dus om of hieraan een belangrijke uitbreiding zou kunnen worden gegeven. Richtinggevend is daarbij hetgeen onderzoekingen aantonen.

Onderzoekingen doen zien, dat, terwijl de wereldhandel in traditionele producten in de loop van tientallen jaren geleidelijk vrij sterk terugloopt (bijv. textiel, glas, aardewerk), de uitvoer van kapitaalgoederen en wel in het bijzonder van machines²⁾ zich uitbreidt. Het ziet er derhalve wel naar uit dat zich hier voor de kapitaalgoederenindustrie mogelijkheden bieden.

Voordelen, die een dergelijke kapitaalexport voor Nederland kunnen brengen, zijn o.a.:

1. Exportvergroting en wel in het bijzonder van die bedrijven wier afzet is verminderd als gevolg van het achterblijven der industriële investeringen bij het betreffende programma hier te lande.
2. Het met een dergelijke kapitaalexport bevorderen van de emigratie van ingenieurs, technici en andere arbeidskrachten waardoor uiteraard de banden tussen de afnemers en leveranciers verstevigd worden.
3. De mogelijkheid om de neiging tot consolidatie bij verschillende ondernemingen te vervangen door hernieuwde activiteit elders in de wereld.

Een dergelijke ontwikkeling zal uiteraard talrijke moeilijkheden en problemen met zich brengen, die tot een oplossing moeten worden gebracht, zoals:

1. het beschikbaar doen komen, indien nodig, van kapitaal voor die ondernemingen, die zich voor een dergelijke ontwikkeling zouden interesseren;
2. eventuele bezwaren voortvloeiende uit de politiek van de betrokken onderontwikkelde landen;
3. de risico's verbonden aan een dergelijke kapitaalexport;
4. de mogelijkheid van deelneming van kleine en middelgrote ondernemingen aan een zodanige export etc.

²⁾ Zie: „E.-S.B.” van 18 April 1951, 36e jrg, no 1770, blz. 296 t/m 299 en Overdrukken no 12 van het C.P.B. (van 15 wereldkaartjes voorzien), waarin door schrijver dezes behandeld werd: „De wereldexport van machines sedert 1913”.

Men moge daarbij echter bedenken, dat zoals steeds, moeilijkheden en problemen er zijn en altijd zullen zijn om overwonnen te worden. En wat de risico's aangaat: zonder het aanvaarden van risico's lopen we de kans bij anderen achter te raken en dit zou tot zeer onaangename gevolgen kunnen leiden. Wat Duitsers gelukt moet ons eveneens kunnen gelukken. Wanneer we (de Nederlandse industrie, exporteurs en, voor zover het nodig mocht zijn, de Overheid) gezamenlijk kosten noch moeite sparen en vooral aan het persoonlijke contact bijzondere aandacht schenken en daarvoor de nodige gelden beschikbaar stellen, zal het ook gelukken.

Delft.

J. P. BIJLEVELD

EEN STEM UIT HET BEDRIJFSLEVEN

Jaarherrekening van loonbelasting

Het artikel van de heer B. Diesbergen in „Economisch-Statistische Berichten” van 13 Mei 1953 over „Herrekening van de loonbelasting en een arrest van de Hoge Raad”, welk artikel verwezenlijking van jaarherrekening van loonbelasting beoogt, evenals reeds geschiedt bij herrekening van de premies van sociale wetten, bracht een inleiding door de heer De Klijne, tijdens een „STUMOKA”-bijeenkomst, gehouden op 27 Mei 1948, in herinnering.

Spreker gaf daar een verhandeling over maandverloning met herrekening $1 \times$ per jaar van loonbelasting, waarvoor door de belastingautoriteiten toestemming is verleend.

Ook blijkens de daarna ontvangen notulen van het verhandelde tijdens deze vergadering, deelde de heer De Klijne ons mede, dat door de Nederlandsche Spoorwegen een bespreking is gevoerd met de belastingautoriteiten, waarbij jaarlijkse herrekening van loonbelasting werd goedgekeurd. Zulks betekent, dat het bedrag wordt uitgesmeerd over een kalenderjaar met als resultaat, dat een groot percentage van het personeel geld terugkrijgt en de rest niet behoeft bij te betalen.

• Zoals bekend mag worden verondersteld, wordt ook bij herrekening per kwartaal of per halfjaar de te veel ingehouden loonbelasting door de werkgever gerestitueerd; terwijl indien de tabel een hoger bedrag aangeeft dan is berekend, het verschil niet wordt nagevorderd.

De heer De Klijne heeft met deze inleiding kennelijk beoogd ons de voordelen, aan maandverloning verbonden, kenbaar te maken en daarbij aangetoond, dat de nog verschuldigde loonbelasting over de maandelijkse afrekening geen moeilijkheden geeft, doordat artikel 10, lid 1 van het Loonbelastingbesluit kan worden toegepast met *jaarlijkse* herrekening.

Het is in het bijzonder deze jaarlijkse herrekening geweest, welke reeds bij de uitnodiging voor de te houden bijeenkomst en de daarbij gevoegde agenda mijn belangstelling had. De duidelijke uiteenzetting van spreker verhoogde deze belangstelling ten zeerste en een en ander hebbende belangstelling van de belastingautoriteiten in te gaan, waarbij uiteraard de goedkeuring aan de Nederlandsche Spoorwegen C.S. verstrekt, ter sprake is gekomen. Groot was dan ook de teleurstelling toen een in de loop van het jaar 1948 gedaan verzoek om machtiging voor jaarherrekening van loonbelasting, in 1949 tot de hoogste instantie gericht, werd afgewezen.

Het lijkt buiten twiifel, dat van de 94 aanwezigen op de „STUMOKA”-bijeenkomst, meerderen soortgelijke

pogingen om een zodanige toestemming te verkrijgen zullen hebben aangewend.

Doel van deze bijdrage is de ervaringen in deze van hen, die zulks eveneens ondernamen, te vernemen en de aandacht van anderen te vestigen op de vele voordelen aan jaarherrekening van loonbelasting verbonden. Ook op het baanbrekend artikel van de heer Diesbergen, die, het lijdt geen twiifel, naast de coördinatie van sociale verzekering en loonbelasting, het belang van de werknemers voor ogen heeft. Voor zoveel nodig moge ik hiermede opwekken onder het streven van de heer Diesbergen zoveel als mogelijk is de schouders te zetten.

Allen, die herrekening per kwartaal of per halfjaar toepassen, zullen kunnen erkennen, dat deze toepassing, welke uitsluitend in het belang van de werknemer geschiedt, heel veel werk van de loonadministratie eist, welke arbeid, indien beantwoordende aan het doel, waarvoor de mogelijkheid van herrekening is ingevoerd, t.w. verlichting van de progressie, welke ontstaat bij berekening van loonbelasting volgens artikel 9 op overwerk, doch ook bij wijziging van de gezinsgrootte, een meer juiste heffing van belasting en niet zelden een belangrijke teruggave van reeds ingehouden loonbelasting geeft. Doordat zo'n teruggave geschiedt over het kwartaal of het halfjaar, waarover de herrekening is toegepast, wordt het nadeel van de progressie slechts over dat tijdvak vergoed. Door de veel administratieve arbeid eisende verrichingen aan herrekening, per kwartaal of halfjaar, verbonden, dreigt het nut van herrekening, mede door de facultatieve aard daarvan, in het gedrang te komen.

Alleen bij toepassing van *jaar*herrekening — teruggebracht tot een gemiddeld inkomen per week of per maand of, wat het eenvoudigst is, overeenkomstig de jaartabel van de Inkomstenbelasting — zal van een zuivere heffing, in overeenstemming met de Inkomstenbelasting, kunnen worden gesproken, omdat dan, zoals bij de heffing van Inkomstenbelasting, berekening naar de toestand op 31 December van een belastingjaar geschiedt en daarbij het inkomen over het gehele jaar is betrokken.

Naast het ontegenzeggelijk grotere voordeel voor velen van de werknemers, betekent jaarherrekening, toegepast zodra de inkomstcijfers en de ingehouden loonbelasting over het kalenderjaar bekend zijn, voor de werkgever, die nu reeds herrekening per kwartaal of halfjaar toepast, een niet onbelangrijke tijdsbesparing op de loonadministratie.

Bloemendaal.

Roos.

INGEZONDEN STUKKEN

Dr J. J. Polak te Washington schrijft ons:

Kennis omtrent de statistische grootte van de elasticiteiten in de internationale handel is van zo groot belang, dat elk nieuw kruimeltje kennis met graagte wordt toegevoegd aan de uiterst gebrekkige verzameling, die wij tot nu toe op dit gebied hebben. De feitenhonger stelt hoge eisen aan de nauwkeurigheid waarmee de statistici, die nieuwe metingen doen, op dit gebied te behouden te gaan. Het komt mij voor, dat deze nauwkeurigheid niet in voldoende mate is toegepast in het artikel van Dr F. Hartog over het Benelux-effect in „E.-S.B.” van 23 September jl. en dat de door hem gegeven elasticiteiten statistisch van geringe waarde zijn.

De heer Hartog vergelijkt de toeneming van België's aandeel in de Nederlandse import en van Nederlands aandeel in de Belgisch-Luxemburgse import sinds de

vooorlogse periode met de tariefvoorsprong op concurrerende aanbieders, die de twee landen in elkaars markt hebben op grond van de douane-unie. Op grond van deze cijfers komt hij tot een substitutie-elasticiteit in de invoer van beide landen van ruwweg -5 , een hoog cijfer.

De specifieke cijfers die hij gebruikt zijn als volgt:

Tabel 1.

Nederlandse invoer:	
Procentuele stijging van het aandeel van België-Luxemburg, 1936-'38 tot 1952	47 pCt
Tariefvoorsprong van België-Luxemburg	7,4 pCt
Substitutie-elasticiteit	$-6,8$ pCt ¹⁾

Belgisch-Luxemburgse invoer:

Procentuele stijging van het aandeel van Nederland 1936-'38 tot 1952	52 pCt
Tariefvoorsprong van Nederland	10,6 pCt
Substitutie-elasticiteit	$-5,4$ pCt ¹⁾

¹⁾ Deling van de twee percentages leidt tot 6,3 en $-4,9$ voor de twee elasticiteiten. Een correctie-coëfficiënt van $-0,5$ is blijkbaar toegepast om de gevolgen van substitutie met binnenlandse producten te elimineren.

Een dergelijke berekening van de elasticiteit door vergelijken van twee waarnemingen is uiteraard alleen gerechtvaardigd indien aannemelijk kan worden gemaakt, dat de verschuivingen in de aandelen niet belangrijk door andere factoren dan het relatieve prijsverschil zijn teweeggebracht. De heer Hartog betoogt dit in zijn artikel, maar geeft geen cijfers om dit te staven.

De cijfers, die gemakkelijk beschikbaar zijn, tonen aan dat de aandelen van vele Nederlandse en Belgische handelspartners sterk gestegen zijn.

Tabel 2.

Procentuele stijging van het aandeel van Europese partnerlanden in de import der Benelux-landen ¹⁾

(1952 vergeleken met gemiddelde 1937-1938)

	Invoer van	
	Nederland	België-Luxemburg
Verenigde Staten	+33	+54
<i>Drie grote Europese exporteurs</i>		
Verenigd Koninkrijk	-1	+1
Frankrijk	-20	+24
Duitsland	-34	-4
<i>Onderlinge handel</i>		
Nederland	x	+55
België	+42	x
<i>Andere belangrijke Europese exporteurs</i>		
Denemarken	-24	-13
Italië	+5	+66
Noorwegen	+12	+10
Zweden	+87	+67
Zwitserland	+29	+128

¹⁾ Bron: United Nations; International Monetary Fund, International Bank for Reconstruction and Development; Direction of International Trade, Annual Issue (United Nations Statistical Papers, Series T, Vol. IV, No 1/2).

De vooroorlogse cijfers in deze bron hebben betrekking op de jaren 1937 en 1938. De cijfers op tabel 1 waren gebaseerd op drie jaren, 1936-1938. Een vergelijking van de percentages voor de onderlinge handel van Nederland en België in de twee tabellen toont, dat het effect van de verschillende basisperiodes zeer gering is.

Bovenstaande tabel geeft de cijfers voor de Verenigde Staten en de belangrijkste Europese handelspartners. Het blijkt, dat Frankrijk en Duitsland in de import van beide Benelux-partners relatief achteruit gegaan zijn, terwijl de relatieve positie van het Verenigd Koninkrijk vrijwel onveranderd is. De aandelen van alle andere belangrijke Europese landen, behalve Denemarken, in de Benelux-invoer zijn gestegen met percentages variërend van 5 (Italië in Nederlandse invoer) tot 128 (Zwitserland in België's invoer).

De volgende tabel toont nog duidelijker, dat de relatieve stijging van de handel in het Benelux-gebied niet een specifiek verschijnsel was, dat derhalve *grosso modo* moest worden toegeschreven aan de douane-unie, maar een manifestatie van een veel algemener verschijnsel. De cijfers in het linkerbovendeel van tabel 3 tonen aan, dat de handel tussen alle zeven middelgrote Westeuropese

handelspartners relatief is gestegen ¹⁾. Van de 42 aandelen in elkaars import tussen deze zeven landen zijn er 37 hoger dan vóór de oorlog. Slechts het aandeel van Denemarken toont in het algemeen een achteruitgang. De procentuele stijgingen in de aandelen zijn in vele gevallen zeer belangrijk. De twee cijfers voor de Benelux-partners, 42 pCt en 55 pCt, steken niet typisch af bij de andere cijfers in de tabel. De mediaan van alle 42 percentages is $+37$ pCt, het rekenkundig gemiddelde $+46$ pCt.

Tabel 3.

Relatieve stijging of daling (—) in procenten van het aandeel van een aantal Europese uitvoerende landen in elkaars invoer van 1937-'38 tot 1952

Invoerende landen	Uitvoerende landen									
	België/Lux.	Denemarken	Italië	Nederland	Noorwegen	Zweden	Zwitserland	Ver. Koninkrijk	Frankrijk	Duitsland
België-Lux.	x	-13	66	55	10	67	128	1	-24	-4
Denemarken ..	139	x	94	63	58	41	93	-25	329	-29
Italië	99	292	x	43	7	19	20	8	39	-58
Nederland	42	-24	5	x	12	87	29	1	-20	-34
Noorwegen	46	-1	-10	41	x	26	36	16	15	-30
Zweden	33	-23	68	43	16	x	37	13	28	-12
Zwitserland	32	19	6	37	-9	116	x	6	-21	-22
<hr/>										
Verenigd Koninkrijk...	31	-11	72	-6	10	23	-18	x	-1	-27
Frankrijk	-45	232	61	-18	-15	34	17	-50	x	-5
Duitsland	66	5	-10	96	2	32	51	-40	110	x
Aantal stijgingen	8	4	7	7	7	9	8	5	5	0
Aantal dalingen	1	5	2	2	2	0	1	4	4	9

De rest van de tabel geeft enige informatie over de verandering in de aandelen van de zeven landen in de invoer der drie grootste Europese handelslanden (links onder), het aandeel der laatste in de invoer der zeven landen (rechts boven) en het aandeel van de drie grootste landen in elkaars invoer (rechts onder). Deze cijfers geven een zekere bevestiging en wellicht het begin van een verklaring van de relatieve stijging van de onderlinge handel der zeven middelgrote landen. De tabel toont, dat de zeven landen in het algemeen een groter aandeel dan voor de oorlog hebben in de invoer der drie groten. Van de 21 percentages zijn er 14 positief, 7 negatief. De mediaan is $+17$ pCt, het rekenkundig gemiddelde $+29$ pCt. De voorsprong der zeven schijnt dus niet beperkt te zijn tot elkaars markten.

Het rechtergedeelte van de tabel suggereert dat er wellicht een verband bestaat tussen de vooruitgang der zeven middelgrote landen en de achteruitgang der grotere Europese exporteurs. Het aandeel van Duitsland is overal relatief gevallen. Deze val is slechts voor een gering gedeelte toe te schrijven aan het feit, dat de cijfers voor Duitsland in 1952 betrekking hebben op de Federale Republiek; de import van de meeste Westeuropese handelspartners uit Oost-Duitsland is slechts enkele procenten van hun import uit West-Duitsland. Zowel het aandeel van Frankrijk als dat van het Verenigd Koninkrijk is achteruit gegaan in de invoer van vier van de negen handelspartners; van de zeven landen heeft alleen Denemarken een groter aandeel dalingen (5).

Het is niet de bedoeling van deze opmerkingen om tot een enigszins volledige verklaring te komen van de verschuivingen die hebben plaatsgevonden in de Europese handel tussen 1937-'38 en 1952. De cijfers in tabel 3 zijn

¹⁾ Cijfers voor kleinere landen zijn niet gegeven omdat de geringe grootte van de jaarlijkse handel met die landen zeer grote relatieve schommelingen meer waarschijnlijk maakt, terwijl de betekenis van die grote schommelingen vaak gering is.

voldoende om te laten zien, dat deze verschuivingen zeer belangrijk waren en geenszins gelocaliseerd in het Benelux-paar. Hieruit volgt: 1. dat de methode gebruikt om het Benelux-effect te meten niet toelaatbaar was en 2. dat de substitutie-elasticiteiten van de Nederlandse en Belgische invoer voor elkaars producten waarschijnlijk aanmerkelijk lager liggen dan de door de heer Hartog gegeven waarde.

Naschrift.

Het artikel waartegen Dr Polak zich richt was een poging om het „elasticiteitspessimisme” met betrekking tot de internationale handel, waarmee eigenlijk niemand zich gelukkig voelt en waartegen zich in de laatste tijd steeds meer stemmen verheffen, aan de hand van een praktijkvoorbeeld te bestrijden. Aangezien het economisch proces geen laboratorium is, waar storende invloeden kunnen worden uitgeschakeld, is het niet mogelijk om het tolonie-effect te isoleren van andere factoren welke op de onderlinge Benelux-handel hebben ingewerkt. Niettemin heb ik getracht aannemelijk te maken, dat het voor het jaar 1952 vermoedelijk met deze invloeden wel meevalt, zodat een berekening van de substitutie-elasticiteiten, waarbij dus alle verschuivingen aan de afschaffing der onderlinge invoerrechten worden toegeschreven, zeker niet zonder zin is, met name wanneer men zich bewust is van de betrekkelijke waarde van deze berekening.

Deze betrekkelijkheid wordt door de heer Polak nog eens extra onderstreept door zijn verwijzing naar allerlei relatief omvangrijke geografische handelsverschuivingen binnen Europa, die niet op tolonie-effecten zijn terug te voeren. Daarbij toont hij aan de hand van zijn tabel 3 aan, dat de kleinere Europese landen in het algemeen zijn uitgelopen op de grotere. Dit is ongetwijfeld een interessante conclusie, die om een nadere verklaring vraagt.

Dat sinds vóór de oorlog belangrijke verschuivingen zijn opgetreden behoeft overigens niet te verwonderen, gezien de wijzigingen in vraag- en aanbodpositie van verscheidene landen, alsmede de verschillen in monetaire politiek en liberalisatiegraad. Wat heeft dit echter te maken met de onderlinge Benelux-handel, waar dergelijke factoren in 1952 niet of nauwelijks hebben gewerkt? Het lijkt mij daarom toe dat men er moeilijk aan ontkomen kan, de waar te nemen uitbreiding van het onderlinge Benelux-handelsverkeer toe te schrijven aan de tolonie, zijnde de verreweg belangrijkste wijziging welke sinds vóór de oorlog in de verhouding tussen beide landen is opgetreden.

De andere belangrijke verschuivingen welke de heer Polak in zijn tabel 2 signaleert zijn ten dele weinig zeggend, omdat zij meest handelspartners betreffen wier aandeel relatief klein is, zodat een geringe wijziging in de absolute handelscijfers een grote invloed op het stijgings- of dalingspercentage heeft. Verder moet de sterke stijging van het aandeel van de Verenigde Staten waarschijnlijk vooral aan het toegenomen aanbod worden toegeschreven, terwijl de daling van het Duitse aandeel in de Nederlandse invoer in hoofdzaak als een negatief Benelux-effect valt te beschouwen.

Ook voor tabel 3 van de heer Polak geldt, dat de meeste hoge stijgings- of dalingspercentages optreden in gevallen van kleine en dus gemakkelijk aan verschuivingen onderhevige aandelen in elkaars handel.

Ik geloof dus dat de twijfel die de heer Polak zaait bij

nader inzien toch weinig afbreuk doet aan mijn — reeds in voorzichtige termen geformuleerde — conclusies.

Scheveningen.

F. HARTOG.

Invloed der belastingen op maatschappij en bedrijfsleven

Dr A. M. F. Smulders te Scheveningen schrijft ons:

In het korte verslag, dat de heer S. Brouwer in „E.-S.B.” van 2 December jl. heeft gegeven van de vergadering van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde op 28 November jl., is een abuis geslopen bij de weergave van mijn spreekbeurt. Terwijl in dit verslag vermeld staat, dat ik toenemende nivellering in verband zou hebben gebracht met industrialisatie en afnemende nivellering met de voltooiing van het industrialisatieproces, heb ik juist het tegengestelde gedaan. Nadat ik er op gewezen had, dat uit de beschikbare gegevens blijkt, dat zowel perioden van „nivellering” als perioden van „denivellering” zijn voorgekomen, heb ik het volgende gesteld:

„Men is er toe gekomen verband te leggen tussen deze afwisselende perioden en de al of niet progressieve ontwikkeling van het industrialisatieproces. In tijdvakken met toenemende ongelijkheid in de inkomensverdeling, dus van „denivellering”, heeft men in de regel een voortschrijdende industrialisatie, van de betreffende volkshuishouding gesignaleerd. Dit ontwikkelingsproces in de richting van een meer kapitaalintensieve productie schijnt, ter verkrijging van een lagere consumptiequote en daardoor van een hogere spaarquote te verzeilen, dat de loonquote van het nationaal inkomen lager wordt en „denivellering” plaats heeft. Het is zelfs waarschijnlijk, dat de afwisselende perioden van „nivellering” en „denivellering” verband houden met de zgn. lange golf in het economisch leven, in welke golf men steeds meer een uitdrukking is gaan zien van de veranderingen in de graad van kapitaalintensiteit der investeringen”.

„In de lijn van de voorgaande opmerkingen is het begrijpelijk, dat sinds circa 1930 het nivelleringsverschijnsel de overhand heeft gehad, maar is het goed denkbaar, dat met betrekking tot ons land, in het bijzonder in samenhang met een zich doorzettend industrialisatieproces, een tendentie tot grotere ongelijkheid in de inkomensverdeling dus tot een zekere „denivellering” op gang komt”.

Naschrift.

Ik ben Dr Smulders erkentelijk voor zijn opmerking, doch zelfs na herhaalde zorgvulge lezing van het bovenstaande citaat uit zijn rede wil het mij voorkomen, dat misverstand mogelijk blijft. Hij zegt nl., dat „in tijdvakken met toenemende ongelijkheid in de inkomensverdeling, dus van „denivellering”, men in de regel een voortschrijdende industrialisatie van de betreffende volkshuishouding heeft gesignaleerd” en verderop: „in de lijn van de voorgaande opmerkingen is het begrijpelijk, dat sinds circa 1930 het nivelleringsverschijnsel de overhand heeft gehad”.

Nu is het nivelleringsverschijnsel juist in de laatste jaren sterk naar voren getreden, in een tijd dus van „voortschrijdende industrialisatie van de betreffende volkshuishouding”, waarin men derhalve, volgens Dr Smulders' citaat „denivellering” had mogen verwachten.

Intussen heeft Dr Smulders nu zijn bedoeling duidelijk gemaakt en zonder twijfel zal het verkorte verslag van de vergadering t.z.t. nog meer licht op zijn denkbeelden en opvattingen werpen.

Amsterdam.

S. BROUWER.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Popularisering van het aandeel

Door het Rotterdamsch Beleggingsconsortium N.V. is een nieuw initiatief genomen, dat ten doel heeft aandelenbelegging door kleine beleggers te bevorderen. Van deze n.v. zijn reeds jarenlang aandelen van f 1.000 en certificaten van aandelen groot f 100 ter beurze genoteerd. Bij een koers van ca 210 pCt moet men bij aankoop hiervan dus over een minimumbedrag van ruim f 200 beschikken.

Bovengenoemd initiatief bestaat nu hierin, dat beleggers voor nog kleinere bedragen, met een minimum van f 30, in deze beleggingsmaatschappij kunnen deelnemen. Technisch is dit zo uitgevoerd, dat de betreffende beleggers in de boeken worden gecrediteerd voor een bepaald gedeelte van een aandeel. Iemand, die bijv. f 40 stort, wordt als de beurskoers der aandelen die dag 194 pCt bedraagt, derhalve gecrediteerd voor 0,20619 aandeel (van f100 R.B.C.), rechtgevend voor 0,20619 dividend, claim enz. De bedoeling is, dat deze belegger de volgende maand wederom f 40 stort; is de koers die dag bijv. 189 pCt, dan wordt hij voor 0,21164 aandeel gecrediteerd. Zo spaart hij door en wel zolang, tot één (1,00000) aandeel van f 100 of f 1.000 is bijgespaard; dit wordt dan aan de spaarder toegezonden. Hierna kan hij voor een tweede aandeel gaan sparen, enz.

Procedures, die het mogelijk maken voor kleine bedragen in beleggingsmaatschappijen deel te nemen, komen ook in het buitenland voor. Met name is dit het geval in de Verenigde Staten, in welk land de verkoop op afbetaling van waarden van „open end” beleggingsmaatschappijen op grote schaal plaatsvindt. Hiervoor reizen zelfs wel colporteurs rond, die in dit soort zaken soms een niet onaardige broodwinning vinden.

Wat in Amerika past, past hier te lande lang niet altijd. O.i. terecht heeft het Rotterdamsch Beleggingsconsortium het Amerikaanse voorbeeld in dezen niet slaafs gevolgd. Het afbetalingssysteem heeft ook op dit punt nadelen, die aan het licht treden, wanneer de afbetaler in financiële moeilijkheden komt. Bij het R.B.C. is daarom bewust niet de vorm van de koop op afbetaling gekozen, doch wordt van de koper slechts gevraagd een *voornemen*, om maandelijks of elk kwartaal een bepaald bedrag te storten. Kan dit voornemen om enigerlei reden niet worden gerealiseerd dan gebeuren er geen ongelukken. Desgewenst kan ieder ook ten allen tijde de bijgespaarde fractie van een aandeel laten verkopen.

Ook uit een oogpunt van kosten voor de deelnemer heeft de gekozen regeling voordelen. In de Verenigde Staten bedragen de aankoopkosten in dergelijke gevallen veelal ca 7½ pCt (bij verkoop worden dan geen kosten in rekening gebracht). Bij de R.B.C.-regeling worden bij aan- en verkoop slechts de normale aan- en verkoopprovisies voor de bankier of commissienair berekend (i.c. zodra een aandeel van f 100 of f 1.000 is bijgespaard, of dit wordt verkocht), waarboven geen extra kosten in rekening worden gebracht.

Degeen, die tot bovenstaande spaarregeling toetreedt, moet goed begrijpen, dat hij verschaffer van risicodragend kapitaal wordt. Het vermogen van het Rotterdamsch Beleggingsconsortium is praktisch geheel in aandelen belegd, waarvan men dus alle goede en kwade risico's loopt. Door een dynamische beleggingspolitiek, berustend op twee grondbeginselen, nl. een door deskundigen gevoerd

beheer en het toepassen van risicospreiding, streven beleggingsmaatschappijen als de onderhavige er naar, in dit opzicht aan de goede kant te zitten. Voor het deskundig beheer zijn specialisten in dienst, worden adviezen ingewonnen, het economisch leven en de beurs nauwkeurig gevolgd en persoonlijke contacten aangehouden. De risicospreiding vindt plaats naar individuele fondsen (bij het R.B.C. 360), naar bedrijfstakken en naar landen. Het belang bij Amerika is bij de Nederlandse beleggingsmaatschappijen steeds groot geweest. Bij het R.B.C. was per 1 November 1953 41 pCt van het vermogen in Amerikaanse en 28 pCt in Nederlandse waarden belegd, terwijl de internationale concerns 16 pCt van de beleggingen uitmaakten. Het belangrijke Amerikaanse deel van de portefeuille heeft uiteraard in de na-oorlogse periode niet onaanzienlijk tot de gunstige koersontwikkeling en dividendend van aandelen R.B.C. bijgedragen.

Iedere belegger zal zelf moeten beslissen, in hoeverre hij in staat en bereid is, het conjunctuurrisico, dat nu eenmaal aan aandelenbelegging is verbonden, te dragen. Een actieve beleggingspolitiek, hoe goed ook gevoerd, zal dit risico weliswaar kunnen verminderen, maar toch nooit geheel elimineren. Anderzijds kan aandelenbelegging zekere, zij het geen volledige, bescherming geven tegen de gevolgen van waardevermindering van het geld. Tegen het beleggen van enig geld op een bescheiden schaal als hier wordt mogelijk gemaakt, met het karakter van aanvullende belegging, dus *naast* in nominaal geld luidende beleggingen als spaarbanktegoed en levensverzekeringen, zullen weinigen dan ook bezwaar maken.

Het geplaatste nominale kapitaal van het Rotterdamsch Beleggingsconsortium groeide tussen ultimo 1938 en 1 December 1953 van f 12½ tot f 50 mln, de beurswaarde van het vermogen van f 14½ tot f 102 mln. Bij degenen, die voor ten minste enkele duizenden guldens konden beleggen, heeft dus voor deze beleggingsvorm veel belangstelling bestaan.

De ervaring in de komende jaren met betrekking tot het gebruik, dat van een regeling als de boven besprokene zal worden gemaakt, zal moeten leren, of ook onder de kleinere beleggers in aanzienlijke mate geneigdheid bestaat, in deze vorm tot aandelenbelegging over te gaan nu de weg daarheen enigszins geëffend is. Mocht dit inderdaad het geval blijken dan zou dit een aanwijzing zijn, dat er ook voor een dergelijke popularisering van het aandeel in het algemeen hier te lande kansen aanwezig zijn. Het bedrijfsleven zou tot deze popularisering zijn steentje kunnen bijdragen door steeds een billijke behandeling van de aandelenbeleggers na te streven en bijv. t.a.v. de dividenduitkeringen en publicaties met hun gerechtvaardigde verlangens rekening te houden.

Rotterdam.

J. C. BREZET.

AANTEKENING

Enige aspecten van de Belgische economie in 1952

Onlangs heeft het Belgische Ministerie van Economische Zaken en Middenstand zijn zesde verslag over de Belgische economie gepubliceerd. Dit ruim 400 blz. tellende verslag heeft betrekking op het jaar 1952 en bestaat uit een algemene inleiding en een zevental delen¹⁾, die

¹⁾ Deel I: Bevolking en werkgelegenheid; deel II: Productie van goederen en diensten (landbouw, visserij, nijverheid, verkeer, distributie en toerisme); deel III: Financiën, geld en credit; deel IV: Prijzen en inkomens; deel V: Investerings- en verbruik; deel VI: Buitenlandse economische betrekkingen; deel VII: Economische betrekkingen van België, met Belgisch-Kongo en Ruanda-Urundi.

elk een bepaald facet van het economisch leven behandelen. In het onderstaande zullen enkele punten uit dit verslag naar voren worden gebracht, waarbij wij in ieder geval die facetten, welke in de loop van dit jaar reeds in diverse artikelen van Belgische auteurs zijn belicht, zullen voorbijgaan.

Werkgelegenheid.

Het jaar 1952 werd gekenmerkt door een matige doch vrij algemene achteruitgang der werkgelegenheid, die ten opzichte van 1951 een toeneming der werkloosheid veroorzaakte. Vergeleken met 1951 is de actieve bevolking verminderd met 9.600 personen, waarvan 3.500 mannen en 6.100 vrouwen. De voornaamste veranderingen bestaan, zoals onderstaande tabel doet zien, uit een daling der werkzame bezoldigde arbeidskrachten, een daling, die ten dele werd gecompenseerd door een uitbreiding der strijdkrachten en voor de rest tot uiting kwam in een toeneming der werkloosheid.

Bezoldigde arbeidskrachten, burgerlijke arbeidskrachten en totaal aantal arbeidskrachten in 1951 en 1952

(Jaargemiddelden; raming in duizenden eenheden)

	1951	1952	Vershil tussen 1951 en 1952
Werkzame bezoldigde arbeidskrachten	2.377,2	2.324,5	-52,7
Volledig werklozen	153,5	173,9	+20,4
Beschikbare bezoldigde arbeidskrachten	2.530,7	2.498,4	
Patroons, zelfstandige arbeiders en helpers	923,8	925,5	+ 1,7
Strijdkrachten	3.454,5	3.423,9	
	115,0	136,0	+21,0
Totaal aantal arbeidskrachten	3.569,5	3.559,9	- 9,6

Prijzen en lonen.

De prijzen waren gedurende 1952 uitgesproken neerwaarts gericht. Het algemeen indexcijfer van groothandelsprijzen daalde van eind 1951 tot eind 1952 met 10 pCt; het overtrof echter het cijfer van Juni 1950 nog met 17,5 pCt. Alle partiële indexcijfers van groothandelsprijzen — met uitzondering van dat voor bouwmaterialen — zijn in de loop van 1952 gedaald. Onderstaande tabel, waarin de indexcijfers volgens verschillende criteria zijn opgenomen, geeft een indruk van bovengenoemde ontwikkeling, welke een vèrgaande inkrimping toeliet van het Belgische prijsbeheersingsapparaat, dat sinds Juni 1950 was opgebouwd.

Groothandelsprijzen

(1936/38=100)

	Jaargemiddelden			Laagste cijfer in 1952
	1950	1951	1952	
Algemeen indexcijfer	388,4	471,3	443,7	429,4 (Dec.)
Nijverheidsproducten:	382,8	476,4	443,9	425,2 (Dec.)
Grondstoffen	419,3	548,0	478,9	448,2 (Dec.)
Halfafgewerkte prod.	402,0	517,3	481,8	459,6 (Nov.)
Afgewerkte producten	349,1	411,3	399,2	388,5 (Dec.)
Landbouwproducten	412,1	451,5	443,2	428,1 (Mei)
Binnenlandse producten:	371,5	434,4	418,1	407,3 (Dec.)
Nijverheidsproducten	370,2	443,9	421,8	407,8 (Dec.)
Landbouwproducten	376,0	405,7	406,7	392,4 (Aug.)
Ingevoerde producten:	407,0	529,3	479,7	451,9 (Nov./Dec.)
Nijverheidsproducten	392,2	533,5	476,2	440,7 (Oct.)
Landbouwproducten	450,5	518,0	489,9	479,3 (Aug.)

Het indexcijfer van kleinhandelsprijzen was in December 1952 ten opzichte van het jaar tevoren gedaald met 1,4 pCt; het bevond zich echter nog 13,2 pCt boven het niveau van Juni 1950. Niettemin overtrof het gemiddelde indexcijfer van 1952 dat van 1951 met 0,9 pCt, hetgeen moet worden toegeschreven aan een stijging van het partiële indexcijfer voor voedingsmiddelen met 3,6 pCt,

een stijging, die onvoldoende werd gecompenseerd door een daling van het indexcijfer der niet voor voeding bestemde producten met 3 pCt.

In het jaar 1952 trad een kentering in op het terrein der nominale lonen. Weliswaar viel er in de eerste maanden van het jaar nog een stijging der lonen te constateren, doch daarna was er sprake van een dalende tendentie. In December 1952 was het gemiddelde loonpeil iets lager dan dat van December 1951. Deze daling is niet alleen het gevolg van een verlaging der productieprijzen door de geringere economische activiteit in sommige bedrijfstakken, maar ook de conventionele basis bezoldigingen en de in de ondernemingen overeengekomen verdienstschalen werden in vele bedrijfstakken verlaagd ten gevolge van de eerste merkbare daling van het indexcijfer van kleinhandelsprijzen. In enkele bedrijfstakken lagen de lonen in December 1952 hoger dan in de overeenkomstige maand van 1951; over het algemeen genomen echter domineerde de dalende tendentie.

Het verslag geeft een interessante, aan het Verbond der Belgische Nijverheid ontleende, vergelijking tussen de Belgische en de buitenlandse lonen. Met deze vergelijking blijkt, dat België vóór de oorlog een land was, waar de arbeid relatief zeer goedkoop was. Begin 1952 echter was, aldus het verslag, het Belgische loonpeil relatief het hoogste van Europa, met uitzondering van Zwitserland, Zweden en Luxemburg. In de loop van 1952 is de arbeidslast in de nabuurlanden iets meer gestegen dan in België. „Er bestaat dus een lichte tendens tot nivellering van het peil dezer kosten; deze tendens liet zich nog gevoelen tijdens de laatste twee maanden van het jaar”.

Ontwikkeling der lonen, sociale lasten inbegrepen

(België=100)

Land	1938	Februari- April 1952	Augustus- October 1952
België	100,0	100,0	100,0
Nederland	142,3	58,3	59,1 *)
Verenigd Koninkrijk	168,4	86,5	86,8
Frankrijk *)	119,0	81,0	80,0 *)
West-Duitsland	210,5	83,0	83,8

*) Mannelijke arbeiders.
*) Voorlopige cijfers.

Investerings.

De ramingen der investeringen zijn in België gebaseerd op het begrip: bruto-investeringen tegen werkelijke prijzen. Zij worden voor 1952 geschat op ongeveer fr. 65,9 mrd, tegen fr. 59,5 mrd in 1951. Het is, aldus het verslag, moeilijk uit te maken in hoeverre de stijging van de prijzen der investeringsgoederen in 1951 invloed heeft uitgeoefend op de waarde der investeringen in 1952. Rekening houdend met de tijd, die voor de levering van bepaalde uitrustingsgoederen nodig is, is het best mogelijk, dat, in vergelijking met 1950 en wellicht — hoewel in mindere mate — eveneens ten opzichte van 1951, de investeringswaarde in 1952 door de prijsstijging werd beïnvloed.

Zoals uit nevenstaande tabel blijkt, is het aandeel van de Overheid in de totale investeringswaarde toegenomen. In de jaren 1950, 1951 en 1952 bedroeg het resp. 30,8, 31,9 en 38,1 pCt. De toeneming van het totale investeringsbedrag beliep fr. 6,4 mrd en die der uitgaven voor de defensie fr. 5,9 mrd. Het blijkt dus, dat de toeneming der uitgaven voor de landsverdediging $\frac{9}{10}$ van de totale stijging der investeringswaarde bedroeg. Het aandeel van de voor de militaire sector bestemde overheidsinvesteringen is derhalve van 1951 op 1952 toegenomen. Deze

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 10.000.000.— 3¼ pCt. 40-jarige Obligaties

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

WOENSDAG 23 DECEMBER 1953

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 98 ¼ pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

**Rotterdamsche Bank N.V.
De Twentsche Bank N.V.
Amsterdamsche Bank N.V.
Heldring & Pierson
Incasso-Bank N.V.
Lippmann, Rosenthal & Co.
R. Mees & Zoonen
Nationale Handelsbank N.V.
Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.
H. Oyens & Zonen N.V.
Pierson & Co.
Hope & Co.**

alsmede ten kantore der Vennootschap

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 15 December 1953.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 15 December 1953

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

wijziging in de structuur der overheidsinvesteringen is de voortzetting van een ontwikkeling die reeds in 1950 een aanvang had genomen.

Investeringen in 1951 en 1952
(in mln fr.)

Omschrijving	1951		1952	
	Particuliere sector	Overheidssector	Particuliere sector	Overheidssector
Industrie, w.o.:	14.694	250	15.309	250
Steenkolnmijnen	2.190	—	2.743	—
Electriciteit	2.054	—	2.346 ¹⁾	—
Textielnijverheid	1.567	—	1.600	—
Handel en ambacht	1.100 ²⁾	—	1.200 ²⁾	—
Landbouw	2.600 ²⁾	—	1.600 ²⁾	—
Transport en verkeerswezen, w.o.:	9.083	9.810	10.613	10.287
Nat. Mij der Belg. Spoorwegen	—	2.880	—	3.128
Wegvervoer	8.335	—	9.808	—
Gebouwen, w.o.:	13.041	1.795	11.824	1.500
Overheidsgebouwen	—	1.795	—	1.500
Particuliere woningen	13.041	—	11.824	—
Volksgezondheid	100	550	354	783
Landsverdediging	—	4.683	—	10.576
Ondergeschikte besturen	—	1.770	—	1.600
Totaal	40.618	18.858	40.900	24.996
Idem in pCt	68,1	31,9	61,9	38,1

¹⁾ Voorlopige cijfers. ²⁾ Raming.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De grote saldo's van de banken bij De Nederlandsche Bank blijven bij voortdurend het reservoir vormen, waarin schommelingen, die vroeger hun repercussie op de open geldmarkt hadden, kunnen worden opgevangen. Disconto's en callgeldrente blijven in verband hiermede dan ook ongewijzigd in hoogte en (nominaal) karakter. Gedurende de verslagweek werd deze situatie geïllustreerd door het feit, dat de keer na de 5e December, vrijwel geheel ten goede kwam aan bovengenoemde saldo's bij de circulatiebank.

De kapitaalmarkt.

Op de aandelenmarkt was de stemming de afgelopen week wederom zeer gunstig. Hierbij konden enige barrières, i.c. koerscijfers die een vijftigvoud vormen (waarop sommigen nogal eens verkooporders plegen te limiteren),

Voor tienduizenden werkers
uit honderden bedrijven
werden de pensioenen
bij Amstleven ondergebracht.

Adviezen worden
gaarne verstrekt door

Het Bureau voor

Personeelverzekering
van **AMSTLEVEN**

N.V. AMSTERDAMSE MAATSCHAPPIJ VAN LEVENSVERZEKERING - N. Spiegelstraat 17 te Amsterdam - Tel. 63272

worden genomen. Zo overschreden aandelen Koninklijke de koers van 350, Philips van 200 en Ver. Deli Mij de 100 pCt. De vaste marktstemming kwam ook tot uiting in relatief hoge prijzen voor de i.v.m. a.s. emissies verhandelde claims. Een bod op aandelen en claims Industriële Disconto Maatschappij, gedaan door De Twentsche Bank vormde weer eens een uitzondering op de regel, dat de aandeelhouders niet profiteren van hoge intrinsieke waarden van hun aandelen, doch wel nadeel ondervinden van zeer lage intrinsieke waarden. In het laatste geval vindt nl: niet zelden liquidatie plaats, zoals de laatste jaren herhaaldelijk voorkomt bij in Indonesië werkende ondernemingen. Aandeelhouders Industriële Disconto Maatschappij ontvangen door genoemd aanbod thans voor hun aandelen 185 pCt, bij een beurskoers vóór het bekend worden daarvan van 134 pCt.

Op de obligatiemarkt blijven de premieleningen de aandacht trekken. Nadat de vorige week de Gemeente Eindhoven de emissie van f 12 mln 2½ pCt premie-obligaties had aangekondigd, werd deze week bekend, dat binnenkort ook Enschede met een dergelijke emissie, eveneens f 12 mln groot, aan de markt zal komen. Boven de „normale” obligatie- of onderhandse leningen, die de gemeenten momenteel te kust en te keur kunnen verkrijgen, bieden deze premieleningen voor de debiteur door de hoogte van de gemiddelde — in prijzen en coupons tezamen verdisconteerde — rentevoet en de lange looptijd voordelen.

Aand. indexcijfers.	4 Dec. 1953	11 Dec. 1953
Algemeen	162,9	164,7
Industrie	226,8	229,9
Scheepvaart	176,5	179,1
Banken	142,2	143,3
Indon. aand.	57,3	57,4

Aandelen.		
A.K.U.	182	179½
Philips	192½	201
Unilever	228¾	225% exd.
H.A.L.	146	148½
Amsterd. Rubber	92¼	95
H.V.A.	118	116¾
Kon. Petroleum	348%	350%
Staatsfondsen.		
2½ pCt N.W.S.	79%	79½/16
3-3½ pCt 1947	99½	99½/16
3 pCt Invest. cert.	100½/16	100%
3½ pCt 1951	101½	102¼
3 pCt Dollarlening	96%	96½/16
Diverse obligaties.		
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101¼	101
3½ pCt Bataafsche Petr.	101%	101½/16
3½ pCt Philips 1948	102¾	102¾/16
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	99	97¼

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

IN- EN UITVOER VAN NEDERLAND ¹⁾

(waarde in miljoenen gulden)

Jaar	Invoer		Uitvoer		Dekkingspercentage	
	Oct.	Jan.-Oct. ²⁾	Oct.	Jan.-Oct. ²⁾	Oct.	Jan.-Oct. ²⁾
1938.....	127	118	98	86	77	73
1948.....	479	409	308	214	64	52
1949.....	435	429	378	296	87	69
1950.....	739	635	562	419	76	66
1951.....	773	831	779	606	101	73
1952.....	746	713	708	675	95	95
1953.....	813	730	810	665	100	91

¹⁾ Bron: C.B.S.

²⁾ Maandgemiddelden.